

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра менеджменту

«Допущена до захисту»
В. о. завідувача кафедри
_____ І.В. Сіренко
«__» _____ 2023 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: Вдосконалення системи управління
фінансовими ресурсами підприємства

Виконав: студент 6431м групи
_____ Ігіна О.В.
(підпис)

Керівник роботи:
_____ К.є.н., доцент
(посада, науковий ступень вчене звання)

_____ Волосюк М.В.
(підпис)

Миколаїв – 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра менеджменту

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

_____ С. І. Сергійчук
(підпис)

«____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту _____ Ігіна Олександра Віталіївна
(прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи Вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства

Керівник роботи _____ к.е.н., доцент Волосюк Марина Валеріївна

Затверджені наказом ректора № 465-уч від «04» грудня 2023 року

2. Термін подання роботи: 17 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані по роботі: матеріали практик, навчальні, наукові видання, публікації в періодичній літературі та Інтернет, власні дослідження автора, звітність підприємств

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) _____
розглянути теоретичні основи аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства; провести аналіз стану управління фінансовими ресурсами ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»; запропонувати шляхи удосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства, оцінити стан охорони праці на підприємстві.

5. Перелік презентаційних матеріалів _____
структура джерел фінансування підприємства; аналіз ліквідності ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»; аналіз фінансового стану ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»; розрахунок результатів та сили операційного важеля на прогнозний 2023 р.; ефект фінансового важеля з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань та 10% збільшення активів; прогноз використання фінансових ресурсів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»».

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
4.Охорона праці	Мозговий А.М., доцент кафедри		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення наукового керівника роботи	04.09.2023	
2	Вибір теми роботи та її узгодження її з науковим керівником	04.09.2023	
3	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	04.09.2023	
4	Затвердження теми роботи	04.09.2023	
5	Проведення досліджень	11.11.2023	
6	Опрацювання та викладення результатів досліджень	15.11.2023	
7	Оформлення кваліфікаційної роботи	16.12.2023	
8	Подання рукопису кваліфікаційної роботи, презентаційного матеріалу на попередній захист	17.12.2023	
9	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	20.12.2023	
10	Захист роботи перед атестаційною комісією	За графіком	

Студент _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник роботи _____

АНОТАЦІЯ

Ігіна О. В. "Вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства"

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 073 «Менеджмент» – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаїв, 2023.

Робота присвячена розробці рекомендацій щодо удосконалення напрямків ефективного управління фінансовими ресурсами.

Розглянуті економічна сутність, зміст, політика та джерела формування фінансових ресурсів підприємства. Представлена структура власного капіталу підприємства та схема прогнозу показників фінансової звітності.

Проведено аналіз показників ліквідності, абсолютної ліквідності, концентрації власного і позикового капіталу та їх співвідношення, оборотності запасів, активів, дебіторської і кредиторської заборгованості; рентабельність продажу, активів та власного капіталу за 2020-2022 рр. на ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»».

З метою підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів, запропоновані й обґрунтовані заходи, що дозволять значно підвищити ділову активність, платоспроможність, ліквідність та рентабельність активів.

Ключові слова: фінанси, формування та використання фінансових ресурсів, показники оцінки фінансового стану, прогнозування фінансових показників.

АННОТАЦИЯ

Игина А. В. "Совершенствование системы управления финансовыми ресурсами предприятия"

Квалификационная работа на соискание образовательного уровня магистр по специальности 073 "Менеджмент" – Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова, Николаев, 2023.

Дипломная работа посвящена разработке рекомендаций относительно усовершенствования направлений эффективного формирования и использования финансовых ресурсов.

Рассмотрены экономическая сущность, содержание, политика и источники формирования финансовых ресурсов предприятия. Представлена структура собственного капитала предприятия и схема прогноза показателей финансовой отчетности.

Проведен анализ показателей ликвидности, абсолютной ликвидности, концентрации собственного и ссудного капитала и их соотношения, оборотности запасов, активов, дебиторской и кредиторской задолженности; рентабельность продаж, активов и собственного капитала за 2020-2022 гг. на ООО "Винно-коньячный завод "Ольвия".

С целью повышения эффективности формирования и использования финансовых ресурсов, предложенные и обоснованные мероприятия, которые позволят значительно повысить деловую активность, платежеспособность, ликвидность и рентабельность активов.

Ключевые слова: финансы, формирования и использования финансовых ресурсов, показатели оценки финансового состояния, прогнозирования финансовых показателей.

ANNOTATION

Igina O. V. "Improving the system of financial resources management of the enterprise"

Qualification work for obtaining the educational and qualification level of master in the specialty 073 "Management" – Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv, 2023.

Degree work is devoted working out of recommendations concerning improvement of directions of effective formation and use of financial resources.

The economic essence, the maintenance, policy and sources of formation of financial resources of the enterprise are considered. The structure of own capital of the enterprise and the scheme of the forecast of indicators of the financial reporting is presented.

The analysis of liquidity, absolute liquidity, concentration of equity and debt capital and their ratio, inventory, asset, receivable and payable turnover; return on sales, assets and equity for 2020-2022 was carried out on LLC «Olvia Wine and Cognac Factory».

For the purpose of increase of efficiency of formation and uses of the financial resources offered and proved actions which will allow considerably will raise business activity, solvency, liquidity and profitability of actives.

Keywords: the finance, formations and uses of financial resources, indicators of an estimation of a financial condition, forecasting of financial indicators.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
1.1. Сутність і зміст управління фінансовими ресурсами підприємства	12
1.2. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства	22
1.3. Моделювання фінансової сталості і розвитку підприємства	34
Висновок до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ВИННО-КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД «ОЛЬВІЯ»«.....	39
2.1. Аналіз балансу підприємства	39
2.2 Аналіз прибутку та рентабельності виробництва	44
2.3. Аналіз механізму амортизаційної політики підприємства та напрямків використання амортизаційного фонду	49
2.4. Аналіз ліквідності підприємства	55
2.5. Аналіз фінансового стану підприємства	61
2.6. Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства	67
Висновки до другого розділу.....	76
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	79
3.1. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.....	79
3.2. Модель оптимізації використання фінансових результатів підприємства.....	84
Висновок до третього розділу	92
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	94
4.1. Характеристика та аналіз потенційно шкідливих і небезпечних виробничих факторів у фінансовому відділі ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»«	94
4.2. Виробниче освітлення як найважливіший фактор	101
4.3. Розрахунок загального освітлення виробничого приміщення.....	103
ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110

ВСТУП

Актуальність теми. Успішне управління фінансовими ресурсами підприємства є необхідною умовою для забезпечення його стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Сучасні умови ринкової економіки вимагають від підприємств не лише ефективного виробництва, але й розумного фінансового управління, що сприяє адаптації до змін, визначає можливості для інновацій та створення додаткової вартості для всіх учасників бізнес-процесу.

Проблемам управління фінансовими ресурсами підприємства присвячені роботи вітчизняних та закордонних фахівців: Белікова Т.В., Горідько, О. В., Доронцева Є., Журавльова Т. О., Зянько В.В., Іщенко Н.А., Косарева І. П., Куцик В.І., Маршук Л. М., Мовчан Д. О., Сергійчук С.І., Стрішенець О., Brigham, E. F., Houston, J. F., Ross, S. A., Gitman, L. J., Moyer, R. C., Smart, S. B. та ін. Разом з тим, незважаючи на досить ґрунтовне дослідження цієї проблеми, питання розвитку системи управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах війни залишаються актуальними, адже на сьогодні практичних, результативних кроків щодо їхнього втілення вкрай мало. Причиною цього, на нашу думку, є відсутність єдиної державної стратегії подальшого розвитку системи управління фінансовими ресурсами держави і наукових досліджень впливу зовнішніх та внутрішніх змін на її діяльність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана за планами науково-дослідної роботи кафедри Менеджменту Факультету економіки моря НУК (тема: «Управління бізнес-процесами в умовах розвитку цифрової економіки та суспільства»).

Мета і задачі дослідження. Актуальність теми дозволила визначити мету дослідження: формування науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Для досягнення цієї мети були поставлені та розв'язані наступні завдання:

- досліджено сутність і зміст управління фінансовими ресурсами підприємства;

- представлено джерела формування фінансових ресурсів підприємства;
- розглянуто методичне забезпечення моделювання фінансової сталості і розвитку підприємства;
- проведено аналіз стану управління фінансовими ресурсами ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»;
- проведено оцінку ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- запропоновано шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства;
- вдосконалено модель оптимізації використання фінансових результатів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес розвитку системи управління фінансовими ресурсами підприємства ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»».

Предмет дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів розвитку системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Теоретико-методологічною основою магістерської роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених. Як науковий інструментарій при проведенні дослідження використовувалися методи математичного, системного і статистичного аналізу, теорії оптимізації, економіко-математичного моделювання і абстрактно-логічного дослідження.

Методи дослідження. проведене дослідження в роботі спирається на наукові концепції та теоретичні досягнення вітчизняних вчених. У роботі застосовано цілий ряд спеціальних методів, які дозволяють одержати кількісну оцінку окремих аспектів системи медичного страхування та страхової медицини в Україні: діалектичний метод пізнання – при визначенні сутності системи управління фінансовими ресурсами підприємства; економіко-логічні методи пізнання – у процесі систематизації та узагальнення джерел формування фінансових ресурсів підприємства; метод аналізу і синтезу, порівняння, моделювання – в процесі аналізу стану управління фінансовими ресурсами

ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»; метод факторного аналізу – під час оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Наочне відображення динаміки показників розвитку об'єкта дослідження здійснювалось з використанням методу графічного зображення і табличного відображення результатів дослідження. Для проведення комплексного аналізу застосовувались методи комп'ютерної обробки, аналізу та відображення інформації за допомогою програм Microsoft Excel.

Інформаційною базою досліджень є законодавчі акти України, нормативно-правові акти, сучасні теорії управління підприємством, наукові концепції, періодичні публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, спеціальна економічна література, періодичні видання, дані Державного комітету статистики, статистичні дані ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»», тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. Найважливішими результатами, що містять наукову новизну, є:

удосконалено:

– модель оптимізації використання фінансових результатів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»», яка включає використання розрахунків прогнозу ефекту операційного і фінансового левериджу на прогнозний рік з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань в першому випадку та 10% збільшення активів у другому випадку, що дозволило зробити висновки о покращенні структури фінансового становища та створення умов більш ефективного використання обігових засобів, які позитивно впливають на покращення рентабельності підприємства в цілому;

набули подальшого розвитку:

– заходи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»», які поєднують впровадження випуску додаткового об'єму продукції, зменшення запасів та готової продукція на складах на підприємстві, зменшення дебіторської заборгованості та зменшення поточних зобов'язань, що призведе до значного підвищення ділової активності

підприємства на 24,8 %, платоспроможність, ліквідність та рентабельність активів приблизно на 20%.

Практичне значення отриманих результатів. Основні результати наукового дослідження пропонується використати при удосконаленні організаційного та методичного забезпечення підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»». Найбільшу практичну цінність мають модель оптимізації використання фінансових результатів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»».

Особистий внесок здобувача. У магістерській роботі сформульовані та обґрунтовані наукові положення, розробки, висновки і рекомендації отримано самостійно на основі проведеного дослідження практичних аспектів розвитку систем управління фінансовими ресурсами підприємств в Україні. Аналітична частина роботи виконана на основі обробки статистичних даних діяльності закладів охорони здоров'я в Україні.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 114 сторінках та складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменування), 35 таблиць, 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і зміст управління фінансовими ресурсами підприємства

Ринкова економіка, незважаючи на різноманіття відомих моделей, визначається як соціально орієнтоване господарство з додатковим державним регулюванням. Фінанси відіграють значущу роль у структурі ринкових відносин і функціонуванні державного регулювання, ставляться як невід'ємна частина ринкових відносин та ключовий інструмент реалізації державної політики. Сьогодні важливіше ніж коли-небудь розуміти природу фінансів, глибоко вивчати умови їх функціонування та визначати способи максимально ефективного їх використання для стимулювання ефективного розвитку суспільного виробництва.

Фінанси підприємств займають центральне положення в структурі фінансових взаємозв'язків національного господарства, обслуговуючи ключову ланку суспільного виробництва, де формуються ресурси для створення матеріальних і нематеріальних благ. Вони становлять значну частину фінансових ресурсів країни.

Управління фінансовими ресурсами підприємства – це система цілеспрямованих методів і прийомів впливу на різні види фінансів з метою досягнення конкретних результатів.

Фінансові ресурси підприємства представляють собою грошові кошти у формі прибутків та зовнішніх надходжень, які призначені для виконання фінансових зобов'язань та забезпечення витрат на розширене відтворення.

Фінансові ресурси та капітал є основними об'єктами, що вивчаються в контексті фінансів підприємства. На регульованому ринку частіше використовується термін "капітал", який фінансист розглядає як реальний об'єкт, що може постійно піддаватися впливу з метою отримання нових прибутків для підприємства. Таким чином, капітал представляє собою частину фінансових ресурсів, які підприємство вводить в обіг і в дію, генеруючи прибуток від цього

обороту. У цьому контексті капітал функціонує як перетворена форма фінансових ресурсів.

Основна відмінність між фінансовими ресурсами та капіталом полягає в тому, що на будь-який момент часу фінансові ресурси завжди більше або рівні капіталу підприємства. Однак це не означає, що збільшення розміру капіталу автоматично вказує на ефективніше функціонування підприємства.

У реальній практиці фінансові ресурси та капітал підприємства рідко збігаються за розміром. Фінансова звітність структурується так, що виявити різницю між фінансовими ресурсами та капіталом неможливо. Це пов'язано з тим, що у стандартних фінансових звітах відображаються не фінансові ресурси як такі, а їхні перетворені форми – зобов'язання та капітал.

У практичній реальності люди стикаються не з абстрактними категоріями, а з їхніми конкретними виявленнями, тому стандартна фінансова звітність відображає саме ці конкретні форми з метою досягнення практичної ефективності.

При визначенні фінансових ресурсів вони розділяються за походженням на внутрішні (власні) і зовнішні (залучені). Внутрішні ресурси в реальній формі представлені у фінансовій звітності як чистий прибуток та амортизація, а у перетвореній формі – як зобов'язання перед працівниками підприємства. Чистий прибуток становить частину прибутку підприємства, що залишається після відрахування обов'язкових платежів, таких як податки та інші обов'язкові виплати. Цей прибуток є в розпорядженні підприємства і розподіляється за рішеннями його керівних органів.

Зовнішні або залучені фінансові ресурси також поділяються на власні та позикові. Це поділ визначається формою капіталу, яку зовнішні учасники вкладають у розвиток підприємства, якщо це підприємницький капітал, або якщо це позиковий капітал. Вкладення підприємницького капіталу призводить до утворення залучених власних фінансових ресурсів, тоді як вкладення позикового капіталу призводить до утворення позикових коштів.

Підприємницький капітал представляє собою капітал, який інвестується у різні підприємства з метою отримання прибутку і права на управління ними. З іншого боку, позиковий капітал – це грошові кошти, які надаються у борг на умовах повернення й платності. Відмінності між ними полягають в тому, що підприємницький капітал вкладається у підприємство для отримання прибутку та прав на управління, тоді як позиковий передається підприємству для тимчасового використання з метою отримання відсотків. Спеціалізовані кредитно-фінансові інститути, такі як банки, кредитні об'єднання і страхові компанії, зазвичай займаються наданням позикового капіталу.

На практиці підприємницький і позиковий капітали тісно пов'язані. В умовах сучасного ринкового господарства, яке характеризується диверсифікацією за видами діяльності та в просторі, важливо забезпечити стабільність і стійкість. Однак, розширення диверсифікації може призвести до ускладнення фінансових потоків та капіталу, вимагаючи розширення застосування спеціальних інструментів в фінансовій практиці підприємства.

Фінансові ресурси підприємства, будь то внутрішні чи зовнішні, розділяються на короткострокові та довгострокові в залежності від періоду, протягом якого вони перебувають у розпорядженні підприємства. Це розподілення є умовним, і масштаб тимчасових інтервалів визначається фінансовим законодавством, правилами фінансової звітності та національними традиціями конкретної країни.

В реальному житті грошовий капітал не може протриматися тривалий час без заробітку нових прибутків. Коли він перебуває у грошовій формі, як залишок коштів в касі підприємства або на його розрахунковому рахунку в банку, він не приносить підприємству значного прибутку або майже жодного. Процес перетворення грошового капіталу у продуктивний відомий як фінансування.

Прийнято розрізняти дві форми фінансування: зовнішнє й внутрішнє. Такий розподіл зумовлений жорстким зв'язком між формами фінансових ресурсів і капіталу підприємства з процесом фінансування. Характеристика видів фінансування надана в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Структура джерел фінансування підприємства

Види фінансування	Зовнішнє фінансування	Внутрішнє фінансування
Фінансування на основі власного капіталу	1. Фінансування на основі внесків і пайові участі (наприклад, випуск акцій, залучення нових пайовиків)	2. Фінансування за рахунок прибутку після оподаткування (самофінансування у вузькому значенні)
Фінансування на основі позикового капіталу	3. Кредитне фінансування (наприклад, на основі позик, банківських кредитів, кредитів постачальників)	4. Позиковий капітал, що формується на основі прибутків від продажу – відрахування в резервні фонди (на пенсії, на відшкодування збитку природі веденням гірських розробок, на сплату податків)
Змішане фінансування на основі власного й позикового капіталу	5. Випуск облігацій, які можна обміняти на акції, опціонні позики, позики на основі надання права участі в прибутку, випуск привілейованих акцій	6. Особливі позиції, що містять частину резервів (тобто, що не оподатковуються)

Власні залучені фінансові ресурси представляють собою основну складову всіх фінансових ресурсів підприємства, яка формується при створенні підприємства і залишається в його розпорядженні на протязі всього періоду його існування. Цей елемент фінансових ресурсів часто відомий як статутний фонд або статутний капітал підприємства. Залежно від юридичної форми підприємства його статутний капітал може формуватися шляхом емісії та подальшого продажу акцій (звичайних, привілейованих або їх комбінації), внесків до статутного капіталу, часток і т. д. Протягом життєвого циклу підприємства статутний капітал може піддаватися поділу, зменшенню або збільшенню, включаючи в себе частину внутрішніх фінансових ресурсів підприємства.

Джерелами власних фінансових ресурсів є (рис. 1.1):

- статутний капітал (кошти від продажу акцій і пайові внески учасників);
- резерви, накопичені підприємством;
- інші внески юридичних і фізичних осіб (цільове фінансування, добродійні внески й інше.).

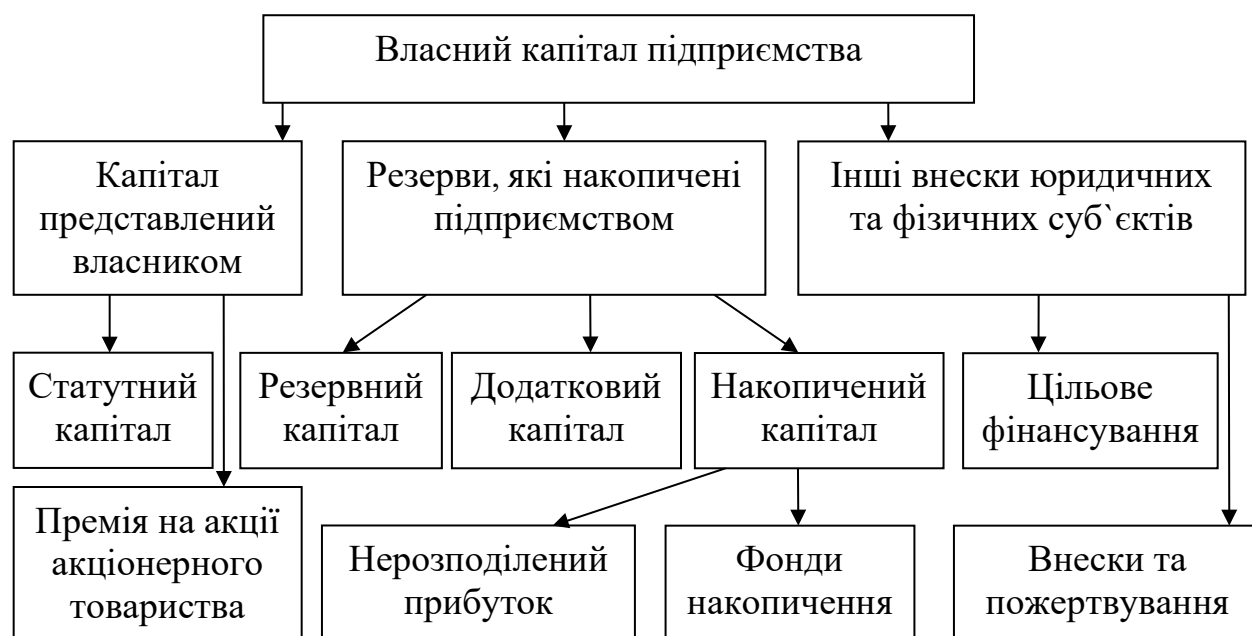

Рис. 1.1. Структура власного капіталу підприємства

При створенні підприємства статутний капітал виступає як джерело фінансування для придбання основних коштів, нематеріальних активів та оборотних коштів, створюючи необхідні умови для здійснення підприємницької діяльності. Статутний капітал є сумою коштів, яку власники вносять для забезпечення статутної діяльності підприємства.

Зміст категорії "статутний капітал" залежить від організаційно-правової форми підприємства. Наприклад, для державного підприємства це може бути вартісна оцінка майна, яке держава закріпила за підприємством на праві повного господарського ведення. Для товариства з обмеженою відповідальністю це становить суму часток власників, а для акціонерного товариства – сукупна номінальна вартість акцій усіх типів. Виробничий кооператив оцінює статутний капітал вартісною оцінкою майна, що надається учасниками для діяльності. Інші форми підприємств можуть використовувати вартісну оцінку майна, яке їх власник закріпив за підприємством на праві повного господарського ведення.

Під час створення підприємства інвестори можуть вносити різні види внесків у статутний капітал, включаючи грошові кошти, матеріальні та нематеріальні активи. При передачі активів як внеску в статутний капітал власність на них переходить до підприємства, інвестори частково втрачають

права власності на ці об'єкти. У випадку ліквідації підприємства чи виходу учасника, він має право на компенсацію частки у залишковому майні, але не на повернення об'єктів, переданих у вигляді внеску в статутний капітал. Статутний капітал відображає зобов'язання підприємства перед інвесторами.

Формування статутного капіталу відбувається при первинному інвестуванні коштів і оголошується при реєстрації підприємства. Всі коригування його розміру (наприклад, емісія акцій, зниження номінальної вартості, внесення додаткових внесків, новий учасник, розподіл частки прибутку тощо) здійснюються відповідно до законодавства та установчих документів. Формування статутного капіталу може супроводжуватися утворенням додаткового джерела коштів – емісійного прибутку, що виникає, якщо акції продаються по ціні вище за їхню номінальну вартість, і ці суми зараховуються в додатковий капітал.

Під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг виникає нова вартість, яка визначається сумою виручки від реалізації.

Виручка від реалізації є основним джерелом відшкодування затрачених на виробництво коштів, формування фондів грошових коштів. Її своєчасне надходження забезпечує безперервність обороту коштів та неперервність діяльності підприємства. Затримка в надходженні виручки може призвести до перебоїв у фінансовій діяльності, зниження прибутку, порушення договірних зобов'язань та штрафних санкцій.

Використання виручки відображає перший етап розподільних процесів. За допомогою отриманої виручки підприємство компенсує матеріальні витрати на сировину, матеріали, паливо, електроенергію та інші предмети праці, а також послуги, надані підприємству. Подальший розподіл виручки пов'язаний із формуванням амортизаційних відрахувань як джерела відтворення основних фондів і нематеріальних активів. Частина виручки, яка залишається, представляє собою валовий прибуток або знову створену вартість, що спрямована на оплату праці, формування прибутку підприємства, а також відрахування у

позабюджетні фонди, податки (крім податку на прибуток) та інші обов'язкові платежі.

Надходження виручки від реалізації вказує на завершення обороту коштів. До отримання виручки витрати виробництва фінансуються за рахунок джерел формування оборотних коштів. Результат обороту вкладених у діяльність коштів використовується для відшкодування витрат та створення внутрішніх джерел фінансування, таких як амортизаційні відрахування і прибуток.

Доходи та амортизаційні відрахування представляють собою результат обігу коштів, вкладених у виробництво, і є внутрішніми фінансовими ресурсами підприємства, що самостійно розпоряджається ними. Ефективне використання амортизаційних відрахувань та прибутку за їхнім призначенням дозволяє відновити виробництво продукції на розширеній основі.

Основна мета амортизаційних відрахувань полягає в забезпеченні відновлення основних виробничих фондів та нематеріальних активів. Амортизація, яка є поступовим перенесенням вартості основних коштів та нематеріальних активів на вироблену продукцію, перетворенням її в грошову форму та накопиченням ресурсів для подальшого відновлення амортизованих активів, є цільовим джерелом фінансування інвестиційного процесу [14].

Прибуток, як економічна категорія, є чистим прибутком, створеним додатковою працею. Він є показником фінансових результатів підприємницької діяльності та реалізує принцип матеріальної зацікавленості в розподілі та використанні ресурсів, а також принцип матеріальної відповідальності. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, стає джерелом фінансування його потреб, а його використання включає в себе накопичення та споживання. Розподіл прибутку між накопиченням і споживанням визначає перспективи розвитку підприємства.

Прибуток виступає як ресурс для фінансування різноманітних економічних потреб. При його розподілі зіткнуються інтереси як загального суспільства в особі держави, так і підприємницькі інтереси підприємств і їхніх контрагентів, а також індивідуальні інтереси окремих працівників. На відміну

від амортизаційних відрахувань, прибуток не залишається повністю під контролем підприємства, оскільки значна його частина спрямовується на сплату податків до бюджету, що створює додатковий аспект фінансових відносин між підприємством і державою в контексті розподілу чистого прибутку.

Розділ частки прибутку, яка залишається після оподаткування, є виключною прерогативою підприємства. Амортизаційні відрахування та частина прибутку, яка спрямовується на накопичення, утворюють фінансові ресурси підприємства, використовувані для його виробничого та науково-технічного розвитку, а також формування фінансових активів (придбання цінних паперів, внески в статутний капітал інших підприємств і т.д.). Додаткова частина прибутку, спрямована на накопичення, служить для соціального розвитку підприємства. Частина прибутку використовується на особисті потреби, породжуючи фінансові відносини між підприємством і зайнятими, а також тими, хто не має працевлаштування на підприємстві.

Розподіл прибутку може проводитися через формування спеціальних фондів, таких як фонд накопичення, фонд споживання, резервні фонди, або шляхом безпосереднього використання чистого прибутку для конкретних цілей. У першому випадку на підприємстві розробляються окремі бюджети витрат для фондів споживання та накопичення, як додаток до фінансового плану. У другому випадку розподіл прибутку відображається в фінансовому плані.

Фонд накопичення використовується для фінансування науково-дослідницьких, проектних, конструкторських та технологічних ініціатив, розробки та впровадження нових продуктів і технологічних процесів. Також цей фонд використовується для витрат, пов'язаних із технологічним переозброєнням і реконструкцією, погашення довгострокових позик і сплату відсотків по ним, а також для витрат на проведення природоохоронних заходів. Крім того, фонд накопичення може бути використаний для сплати внесків засновників у створення статутних капіталів інших підприємств, асоціацій, концернів, якщо підприємство входить в їхній склад [34].

Фонд споживання, натомість, використовується для соціального розвитку та задоволення соціальних потреб. Цей фонд фінансує витрати на експлуатацію соціально-побутових об'єктів, які знаходяться на балансі підприємства, на будівництво об'єктів, що не призначені для виробництва, а також на проведення оздоровчих і культурно-масових заходів. За допомогою цього фонду також може здійснюватися виплата спеціальних премій, надання матеріальної допомоги, доплат до пенсій та інших соціальних виплат [22].

Прибуток служить основним джерелом формування резервного фонду, який призначений для відшкодування непередбачених втрат та можливих збитків, що можуть виникнути внаслідок господарської діяльності. Формування резервного фонду регулюється нормативними документами, які регулюють функціонування підприємства даного типу, а також його статутними документами.

У сучасних умовах господарювання, на підприємствах часто відбувається розподіл та використання амортизаційних відрахувань і прибутку без створення відокремлених грошових фондів. Амортизаційний фонд як такий не формується, і вирішення питання про розподіл прибутку у фонди спеціального призначення залишається в сфері компетенції підприємства. Однак це не змінює суті розподільних процесів, що відображають використання фінансових ресурсів підприємства.

Додатковий капітал, як джерело коштів підприємства, зазвичай утворюється внаслідок переоцінки основних коштів та інших матеріальних цінностей. За нормативними документами забороняється його використання в цілях споживання. В бухгалтерському звіті форма № 1 додатковий капітал має код 330.

Фонди соціального призначення та цільового фінансування є специфічним джерелом коштів для підприємств. Ці кошти включають безвідплатно отримані цінності, а також безповоротні та поворотні державні асигнування на фінансування діяльності, пов'язаної з об'єктами соціально-культурного та

комунально-побутового призначення, а також витрати, що повністю фінансуються з бюджету та інші [17].

Оскільки фінанси підприємства становлять частину економічних відносин, що виникають у процесі господарської діяльності, принципи їх організації визначаються основами господарської діяльності підприємства. З цього випливає, що принципи організації фінансів можна сформулювати так: самостійність в справах фінансової діяльності, самофінансування, інтерес у результаті фінансово-господарської діяльності, відповідальність за її результати, контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Принцип самофінансування є необхідною умовою успішної господарської діяльності підприємств в умовах ринкової економіки. Він передбачає, що кожне підприємство має покривати свої витрати на виробництво продукції та розширення виробничо-технічної бази за рахунок власних джерел. Проте принцип самофінансування не може бути повністю забезпечений на підприємствах, що випускають продукцію з високими витратами на виробництво та не мають достатнього рівня рентабельності, як це характерно для підприємств житлово-комунального господарства, пасажирського транспорту, сільськогосподарських та інших підприємств, які отримують асигнування з бюджету. Також це стосується підприємств оборонного значення, фінансування яких не здійснюється шляхом підприємницької діяльності, а отримується від реалізації продукції.

При тимчасовій недостатності в коштах потреба в них може забезпечуватися за рахунок позикових фінансових ресурсів.

Залучені позикові фінансові ресурси підприємства найчастіше зустрічаються у формі:

- банківських кредитів і позик;
- коштів від випуску й продажу облігацій підприємства;
- позик від інших небанківських суб'єктів ринку.

У вітчизняній практиці важливо активно залучати фінансові ресурси від банківських і небанківських організацій на зворотній основі. У загальному

розумінні, надання кредитів та позик вважається виключно справою кредитних інститутів, або банків. Одержані підприємством позики на зворотній основі від небанківських організацій, згідно з чинним законодавством, вважаються прибутком підприємства і обкладаються податком згідно з відповідними ставками.

У ринковій економіці найрозповсюдженішою формою залучення довгострокових позик є емісія облігацій, яку здійснює акціонерне товариство на термін не менше одного року. Також відомі інші методи фінансування діяльності підприємства в умовах ринку, такі як емісія пайових цінних паперів, опціони, заставні операції, лізинг та франчайзинг. Ці методи можуть використовуватися самостійно або в комбінації з емісією основних цінних паперів в рамках фінансового менеджменту підприємства.

1.2. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства

Однією з ключових та складних задач фінансового менеджменту є оптимізація структури капіталу підприємства. Оптимальна структура капіталу визначається як таке співвідношення між власним та позиковим капіталом, при якому досягається оптимальне співвідношення між рентабельністю власного капіталу та рівнем фінансової стійкості. Іншими словами, мета полягає в максимізації ринкової вартості підприємства або його акцій.

У процесі оптимізації фінансової структури капіталу важливо враховувати основні особливості кожної складової цієї структури.

Власний капітал має кілька ключових позитивних рис:

1. Стійкість. Він є стійким джерелом фінансування, оскільки не потребує погашення або виплати в майбутньому. Це забезпечує сталість та надійність фінансової бази підприємства.

2. Контроль. Власний капітал надає більший контроль власникам або акціонерам над прийняттям стратегічних рішень у підприємстві.

3. Гнучкість. Він може виступати як певний резерв для поглинання можливих збитків або фінансових труднощів, що дозволяє підприємству залишатися стабільним у складних ситуаціях.

4. Довгострокове фінансування. Власний капітал може використовуватися для довгострокових інвестицій та розвитку, оскільки не має обмежень у строках погашення.

Разом із тим, власному капіталу властиві наступні недоліки:

1. Вартість капіталу. Залучення власного капіталу може бути витратним, оскільки власники можуть очікувати високого рівня прибутку в обґрунтування свого ризику та вкладу в підприємство.

2. Розділ ділового володіння. Власний капітал вимагає поділу власницьких прав і прийняття рішень з іншими власниками чи акціонерами, що може викликати конфлікти і ускладнити процес управління.

3. Обмежена доступність. Залежно від обсягу особистих чи корпоративних ресурсів, доступність власного капіталу може бути обмеженою, особливо для нових або розвиваючихся підприємств.

4. Вплив на показники ліквідності. Власний капітал не може бути швидко залучений або повернений, що може вплинути на показники ліквідності підприємства.

5. Втрата контролю. Залучення додаткового власного капіталу може вести до втрати контролю над підприємством, якщо нові вкладники отримують значну частку власності.

Таким чином, підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але обмежує темпи свого розвитку й можливості приросту прибутку на вкладений власний капітал (у зв'язку з неможливістю розширення господарської діяльності за рахунок використання позикового капіталу).

Позиковий капітал характеризується наступними позитивними особливостями:

Позиковий капітал має кілька позитивних особливостей:

1. Доступність. Відносно легко доступний для більшості підприємств та фірм, оскільки може бути залучений через позикові угоди з банками, фінансовими установами або приватними кредиторами.

2. Гнучкість. Позиковий капітал може бути використаний на різні цілі без обмежень, які часто встановлюються при залученні власних коштів.

3. Ліквідність. Позиковий капітал може бути швидко залучений у вигляді кредиту або позики та швидко повернений за умови виконання умов угоди.

4. Збільшення платоспроможності. Залучення позикового капіталу може збільшити платоспроможність підприємства, дозволяючи розширити діяльність або реалізувати нові проекти.

5. Податкові переваги. Деякі види позикового капіталу можуть мати податкові переваги, такі як включення витрат на відсотки до витрат підприємства.

6. Збереження контролю. Підприємство зберігає контроль над управлінням, оскільки позичений капітал зазвичай не супроводжується передачею власницьких прав.

Ці позитивні аспекти можуть зробити позиковий капітал привабливим для підприємств для розвитку, розширення та забезпечення їхнього фінансового здоров'я. У той же час використання позикового капіталу має наступні недоліки:

Використання позикового капіталу супроводжує наступні недоліки:

1. Відсутність сталості. Позиковий капітал має термінований характер, і його потрібно повертати за визначеними строками. Це може створювати фінансовий тиск та обмежувати гнучкість управління підприємством.

2. Витрати на відсотки. Позиковий капітал передбачає сплату відсотків, що може становити значну фінансову витрату для підприємства і впливати на його прибутковість.

3. Фінансовий ризик. Залежність від позикового капіталу підвищує рівень фінансового ризику, особливо в умовах змін на ринку або несприятливих економічних умов.

4. Збільшення фінансового навантаження. Збільшення обсягу позик може призвести до зростання фінансового навантаження на підприємство, особливо якщо витрати на відсотки високі.

5. Втрата контролю. Підприємство, яке залучає позиковий капітал, може втратити певний рівень автономії і контролю, оскільки кредитори можуть мати визначений вплив на управління.

6. Залежність від фінансових установ. Залежність від банків або інших кредиторів може зробити підприємство вразливим до змін у фінансових політиках чи умовах позикових угод.

7. Вплив на кредитний рейтинг. Заборгованість перед кредиторами може впливати на кредитний рейтинг підприємства, що ускладнює здобуття подальших позик або впливає на їхні умови.

8. Зміни у витратах на відсотки. Зміни у рівні процентних ставок можуть впливати на витрати підприємства, що може стати проблемою у періоди підвищених ставок.

Таким чином, підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку й можливості приросту рентабельності власного капіталу, однак втрачає свою фінансову стійкість (при збільшенні далі позикового капіталу коефіцієнт автономії прагне до нуля).

Для виміру сукупних економічних результатів, що досягаються при різному співвідношенні власного й позикового капіталу підприємства, використовується показник "фінансовий леверидж". Фінансовий леверидж вимірює ефект, що полягає в підвищенні рентабельності власного капіталу за допомогою збільшення частки позикового капіталу в загальній його сумі. Для розрахунку ефекту фінансового левериджу використовується наступна формула:

$$\text{ЭФЛ} = (P_a - P_c) \times \text{ЗК} : \text{СК},$$

де ЭФЛ – ефект фінансового левериджу, що полягає в прирості рентабельності власного капіталу, %.

P_a – рівень рентабельності використання активів підприємства, %;

P_c – ставка відсотка за кредит;

ЗК – сума (чи питома вага) позикового капіталу;

СК – сума (чи питома вага) власного капіталу.

Як видно з приведеної формули, вона має дві складові, котрі носять наступні назви:

– диференціал фінансового левериджу ($R_a - P_C$), що характеризує різницю між рівнем рентабельності активів підприємства і рівнем ставки відсотка за кредит.

– коефіцієнт фінансового левериджу ($BK : SK$), що характеризує обсяг позикового капіталу, що приходить на одиницю власного капіталу підприємства.

Виділення цих складових дозволяє ефективно управляти збільшенням впливу фінансового левериджу при формуванні структури капіталу.

Якщо диференціал фінансового левериджу має позитивне значення, то будь-яке збільшення коефіцієнта фінансового левериджу призведе до зростання його ефекту. Отже, чим вище позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим вище, за інших рівних умов, буде його вплив.

Однак ріст ефекту фінансового левериджу обмежений зниженням фінансової стійкості підприємства. Поступове підвищення використовуваної частки позикового капіталу призводить до збільшення ризику банкрутства, що змушує кредиторів піднімати рівень відсоткової ставки, враховуючи премії за додатковий фінансовий ризик. При певному (високому) коефіцієнті фінансового левериджу його диференціал може збігтися з нулем (коли використання позикового капіталу не призводить до зростання рентабельності власного капіталу). Більше того, в окремих випадках диференціал фінансового левериджу може бути від'ємним, що призведе до зменшення рентабельності власного капіталу (частина прибутку, згенерована власним капіталом, буде використана на обслуговування позикового капіталу за високими процентами).

Отже, збільшення коефіцієнта фінансового левериджу цілеспрямоване за умови, що його диференціал перевищує нуль. Негативне значення диференціала

фінансового левериджу призводить до зменшення рентабельності власного капіталу.

Розрахунок ефекту фінансового левериджу дозволяє визначити найвигіднішу структуру капіталу, встановивши граничну частку використання позикового капіталу для кожного конкретного підприємства.

Однак показник граничної частки використання позикового капіталу не завжди враховує оцінку керівників підприємства (або його власників) стосовно достатньої фінансової стійкості та ризику банкрутства. З цього погляду поріг граничної частки використання позикових ресурсів при формуванні фінансової структури підприємства може бути скоригований (вищий рівень фінансової стійкості може бути досягнутий за рахунок зменшення ефективності використання власного капіталу).

Ефект операційного важеля використовує два основних підходи до максимізації прибутку:

- Оцінка граничного виторгу в порівнянні з граничними витратами, що є найбільш ефективним при рішенні задачі максимізації прибутку.

- Вивчення виторгу від реалізації порівняно з сумарними, змінними і постійними витратами, яке використовується не лише для розрахунку максимального обсягу прибутку, але й для визначення найвищих темпів його зростання.

Комбінування цих двох підходів в залежності від цілей аналізу призводить до різних практичних результатів.

Відповідно до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати", затверджений наказом Міністерство Фінансів України від 31.12.99 року №318, визначає роз'яснення значення змінних та постійних витрат на підприємстві. До змінних витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо пропорційно до зміни обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати,

обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До необоротних витрат входять витрати на обслуговування і керування виробництвом, які залишаються незмінними або майже незмінними при зміні обсягу діяльності.

Валовий дохід від реалізації продукції формується за впливом двох основних чинників: ціни реалізації одиниці продукції та обсягу реалізованої продукції. Обидва ці чинники впливають на суму валового доходу, і зі збільшенням кожного з них відповідно зростає і загальна величина валового доходу від реалізації продукції, що врешті-решт призводить до збільшення балансового прибутку за інших рівних умов.

На рис. 1.2 відображений механізм формування балансового прибутку від реалізації продукції відповідно до системи аналізу "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку".

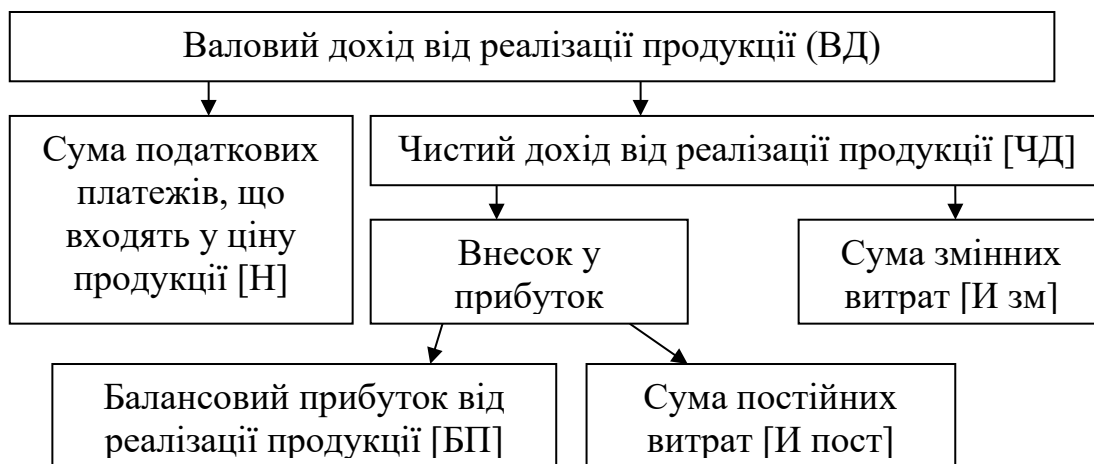

Рис. 1.2. Формування прибутку підприємства

Чистий дохід від реалізації продукції, при незмінному обсязі валового доходу, визначається сумою податкових платежів, які включаються у ціну продукції. Ця сума формується з фіксованих ставок податкових платежів для окремих видів, відносно суми реалізованої продукції. Збільшення цих ставок призводить до зменшення чистого доходу за інших рівних умов.

Внесок у прибуток (чи внесок) при незмінному обсязі чистого доходу від реалізації продукції формується за участю суми перемінних витрат. Цей фактор впливає на формування суми внеску: чим вища сума перемінних витрат, тим менший (за інших рівних умов) буде внесок і, відповідно, сума балансового прибутку від реалізації продукції.

Балансовий прибуток від реалізації продукції, при незмінному обсязі внеску, формується під впливом суми постійних витрат. Збільшення цих витрат призводить до зниження суми балансового прибутку за інших рівних умов.

Отже, загальні витрати підприємства, незалежно від того, чи вони включаються в собівартість чи впливають на фінансові результати, можна класифікувати за три основні категорії:

- Змінні (чи пропорційні) витрати збільшуються або зменшуються пропорційно обсягу виробництва. Це включає витрати на закупівлю сировини та матеріалів, витрати на електроенергію, транспортні витрати, торгово-комісійні та інші.

- Постійні (непропорційні чи фіксовані) витрати не змінюються залежно від динаміки обсягу виробництва. Сюди входять амортизаційні відрахування, відсотки за кредитом, орендна плата, оклади управлінських працівників, адміністративні витрати і т. д.

- Постійні витрати можуть залишатися сталими лише до того часу, поки потреби у подальшому зростанні діяльності не вимагають збільшення виробничих потужностей, чисельності працівників і розвитку апарату управління.

У відміну від змінних витрат, скорочення діяльності підприємства та зменшення виторгу від реалізації можуть ускладнити зменшення значної частини постійних витрат. Наприклад, підприємство зобов'язане утримувати амортизацію в колишньому обсязі, платити відсотки за раніше отриманими кредитами (при обмежених можливостях добровільного погашення боргів) та виплачувати заробітну плату, оскільки значне звільнення постійних працівників є проблематичним.

Різні підприємства можуть розглядати багато видів витрат як перемінні чи постійні в залежності від своєї специфіки. Наприклад, витрати на оплату праці можуть бути перемінними для тих, що працюють за годинною ставкою, та постійними для тих, що мають фіксований оклад. Хоча кожне підприємство має свій список класифікації витрат, універсальним критерієм є залежність чи незалежність від обсягу виробництва.

Змішані витрати включають як постійну, так і перемінну частини. Наприклад, поштові та телеграфні витрати, витрати на поточний ремонт обладнання і т.п. є прикладами таких витрат. У подальших розрахунках змішані витрати можна ігнорувати для ясності, хоча при точних розрахунках слід виділити постійну та перемінну частини цих витрат.

Класифікація витрат на перемінні та постійні має практичне застосування:

1. Вона допомагає вирішити завдання максимізації прибутку шляхом відносного зменшення різних видів витрат.

2. Надає можливість оцінити рентабельність витрат і визначити "запас фінансової міцності" підприємства для подолання потенційних труднощів у кон'юктурі. Класифікація є необхідною для проведення оперативного аналізу.

Один з найбільш вишуканих та результативних методів вирішення взаємозалежних завдань, а також фінансового аналізу з орієнтацією на оперативне та стратегічне планування – це операційний аналіз, що також відомий як аналіз "Витрати – Обсяг – Прибуток".

Аналіз "Витрати – Обсяг – Прибуток" служить для вирішення ключових питань, які виникають перед фінансовими аналітиками на всіх етапах грошового обігу підприємства.

Операційний аналіз включає такі ключові елементи, як операційний важіль, поріг рентабельності та запас фінансової міцності підприємства. Це невід'ємна частина управлінського обліку. На відміну від зовнішнього фінансового аналізу, результати операційного (внутрішнього) аналізу можуть вважатися комерційною таємницею підприємства.

Ефект операційного (виробничого, господарського) важеля виявляється в тому, що будь-яка зміна виторгу від реалізації завжди призводить до значно більшої зміни прибутку.

У практичних розрахунках для визначення сили впливу операційного важеля використовується відношення валової маржі (результату від реалізації після відшкодування перемінних витрат) до прибутку. Валова маржа представляє різницю між виторгом від реалізації і перемінними витратами і часто називається сумою покриття. Бажано, щоб валової маржі вистачало не лише на покриття постійних витрат, але і на накопичення прибутку.

Формула сили впливу операційного важеля допоможе нам тепер відповісти на запитання, наскільки чутлива валова маржа. А перетворення цієї формули дадуть спосіб розрахунку сили впливу операційного важеля з використанням ціни одиниці товару, перемінних витрат на одиницю товару і загальної суми постійних витрат (формула 1.1).

$$\text{Сила впливу операційного важеля} = \frac{\text{валова маржа}}{\text{прибуток}}, \quad (1.1)$$

Сила впливу операційного важеля завжди обчислюється для конкретного обсягу продажів при заданому виторгу від реалізації. Зміна величини виторгу від реалізації призводить до зміни сили впливу операційного важеля. Ця сила значно залежить від середнього значення активів: чим вища вартість основних засобів, тим більше постійні витрати, що є об'єктивним фактором.

Однак ефект операційного важеля піддається контролю, базуючись на обліку залежності сили впливу важеля від розміру постійних витрат. Чим вищі постійні витрати (зі сталим виторгом від реалізації), тим сильніше діє операційний важіль, і навпаки.

При зниженні виторгу від реалізації сила впливу операційного важеля збільшується як при збільшенні, так і при зменшенні питомої ваги постійних витрат у їхній загальній сумі. Кожен відсоток зниження виторгу призводить до все більшого відсотка зниження прибутку, і грозна сила операційного важеля зростає швидше, ніж збільшуються постійні витрати.

При збільшенні виторгу від реалізації, якщо поріг рентабельності (точка самооплатності витрат) вже пройдений, сила впливу операційного важеля зменшується: кожен відсоток зростання виторгу призводить до все меншого відсотка зростання прибутку (при цьому частка постійних витрат у їхній загальній сумі знижується). На невеликій відстані від порога рентабельності сила впливу операційного важеля буде максимальною, а потім знову почне зменшуватися, і так аж до нового зростання постійних витрат і подолання нового порога рентабельності.

Усе це виявляється надзвичайно корисним для:

- планування платежів по податку на прибуток, зокрема, авансових;
- вироблення деталей комерційної політики підприємства.

У випадку песимістичних прогнозів стосовно динаміки виторгу від реалізації, необхідно утримувати постійні витрати на рівні, оскільки втрата прибутку від кожного відсотка втрати виторгу може значно зростати через дуже сильний ефект операційного важеля. Проте, при впевненості в довгостроковій перспективі збільшення попиту на ваші товари (послуги), можна відмовитися від строгого обмеження постійних витрат, оскільки підприємство, з більшою часткою таких витрат, буде мати більший приріст прибутку.

У суті, це вказує на те, що висока частка постійних витрат у загальних витратах свідчить про зменшення гнучкості підприємства. Якщо з'явиться потреба вийти з бізнесу і перейти в іншу сферу, це може бути ускладнене. Вартість матеріальних активів також впливає на ринкову конкурентоспроможність підприємства у його нинішній ніші.

Крім того, підвищена частка постійних витрат підсилює ефект операційного важеля, і будь-яке зниження бізнес-активності призводить до помножених втрат прибутку. Важливо зауважити, що при відповідному збільшенні виторгу, навіть за наявності сильного операційного важеля, підприємство може сплачувати значні податки на прибуток, але отримує можливість виплачувати значні дивіденди і фінансувати свій розвиток.

При достатньому рівні виторгу від реалізації новий поріг рентабельності може бути подоланим практично "заднім числом", не призводячи до виникнення збитків. Все це переконує нас, що сила впливу операційного важеля вказує на рівень підприємницького ризику, пов'язаного з конкретною фірмою: чим вище ця сила, тим величезніше підприємницьке ризик.

Перейдемо до визначення запасу фінансової міцності (крапки безпеки, межі безпеки) підприємства. Для цього необхідно спочатку опанувати поняттям порога рентабельності (критичної крапки, "мертвої крапки", крапки самооплатності, крапки перелому, крапки розриву і т.д.).

Поріг рентабельності – це такий виторг від реалізації, при якій підприємство вже не має збитків, але ще не має і прибутків. Валової маржі в точності вистачає на покриття постійних витрат, і прибуток дорівнює нулю (формула 1.2).

$$\text{Поріг рентабельності} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Валова маржа у відносному вираженні}}, \quad (1.2)$$

Після проведеної операції, визначити запас фінансової міцності підприємства. Різниця між досягнутим фактичним виторгом від реалізації і порогом рентабельності і складає запас фінансової міцності підприємства (формула 1.3).

$$\begin{aligned} &\text{Запас фінансової міцності} = \\ &\text{Виторг від реалізації} - \text{Поріг рентабельності}, \end{aligned} \quad (1.3)$$

Сила впливу операційного важеля, як вже було відзначено, залежить від відносної величини постійних витрат. Для підприємств, які мають значний обсяг виробничих активів, висока сила операційного важеля представляє значний ризик: в умовах економічної нестабільності, зниження платоспроможного попиту клієнтів і сильної інфляції, кожен відсоток зменшення виторгу призводить до катастрофічного зменшення прибутку і може впроваджувати підприємство в область збитків.

1.3. Моделювання фінансової сталості і розвитку підприємства

Фінансове прогнозування являється важливим елементом в фінансовій діяльності. В основу розрахунку планування бюджету підприємства включається цілий ряд комплектів документів:

- план реалізації продукції;
- план виробництва продукції;
- бюджет запасів;
- план витрат;
- план-звіт про доходи;
- план руху грошових коштів;
- планові баланси.

Фінансове планування – це організація планування усіх доходів та розподілу коштів для забезпечення розвитку підприємства. Проводиться шляхом створення фінансових планів різного характеру та мети, в залежності від конкретних завдань і об'єктів планування.

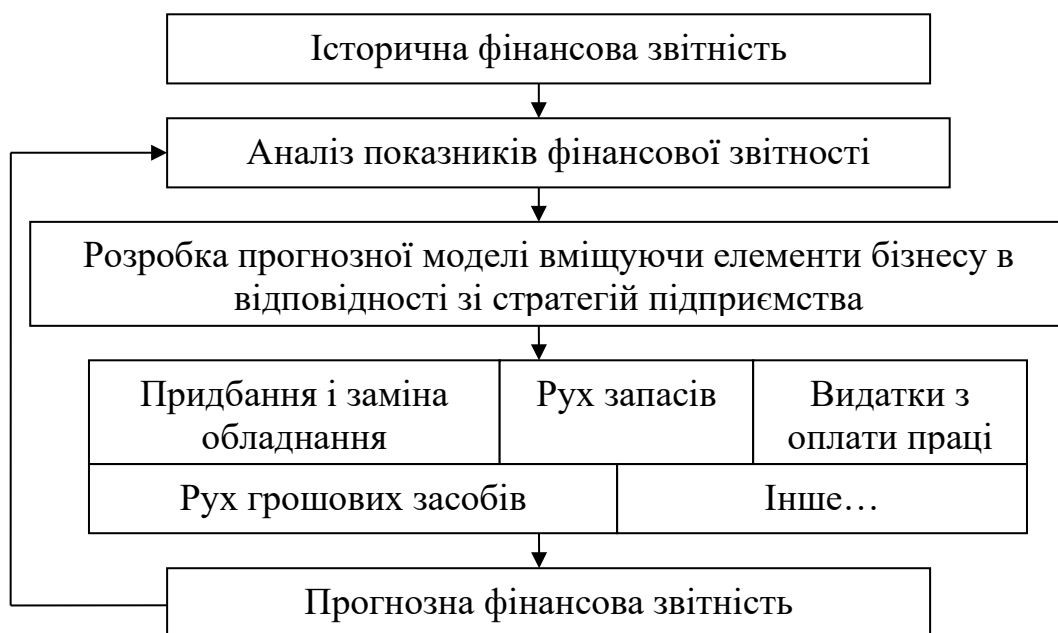

Рис. 1.3. Схема прогнозу показників фінансової звітності

Прогнозна звітність призначена для відображення очікуваного фінансового стану підприємства протягом певного періоду у майбутньому.

Балансове рівняння служить порівняльною моделлю для прогнозової фінансової звітності. Ця модель контролює розрахункову інформацію, що використовується для прогнозування бухгалтерського балансу, прибутку, збитків та готівкового потоку. Також включає аналіз структури капіталу, розрахунок обсягу критичного виробництва та інше.

Моделювання прогнозування фінансових показників може бути виконано, взявши капітал як зобов'язання перед власником, тоді балансова рівність буде представляти активи, розділені на капітал та зобов'язання.

Фінансова система постійно взаємодіє з зовнішнім середовищем (клієнтами, кредиторами, постачальниками, фінансовими установами), а одночасно внутрішні зміни в системі також мають місце. Господарські операції є формою виявлення цих взаємодій, і кожен з них можна відобразити в прогнозній балансовій моделі. Яка відображена у вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Прогнозна балансова модель

№	операції	активи				усього	пасиви				усього
		1	2	3	4	=	1	2	3	4	=
1	—										
2	—										
3	баланс		—			=		—			=

Де актив 1 — це необоротні фонди, 2 — запаси, 3 — дебіторська заборгованість, 4 — грошові кошти та їх еквіваленти.

Де пасив 1 — власний капітал, 2 — довгострокові зобов'язання, 3 — поточні зобов'язання, 4 — доходи майбутніх періодів.

При відтворенні господарських операцій у прогнозній балансовій моделі слід керуватися наступними принципами:

1. Правило №1: Коли зовнішнє середовище, таке як постачальники, банківські установи та інші, активізує взаємодію з фінансовою системою підприємства, результатом є збільшення основного і оборотного капіталу у

фінансовій системі. При цьому балансова рівність активів і пасивів залишається незмінною.

2. Правило №2: Коли фінансова система підприємства сама активізує взаємодію зі своїм зовнішнім середовищем, таким як постачальники, кредитори та інші контрагенти бізнесу, відбувається відтік активів і зменшення зобов'язань. Проте балансова рівність активів і пасивів при цьому залишається стабільною.

3. Правило №3: Фінансові операції, які відбуваються усередині підсистеми активів підприємства, викликають полярні зміни в зв'язаних об'єктах, використовуючи позитивні і негативні числа. Загальна кількість активів при цьому залишається незмінною.

4. Правило №4: Фінансові операції усередині підсистеми зобов'язань підприємства викликають полярні зміни в зв'язаних об'єктах, при цьому балансова рівність активів і пасивів залишається непорушною.

Вище розглянуті методологічні засади фінансової діяльності підприємств вказують на наступне:

- У світовій практиці існує широкий спектр методичних підходів до визначення ефективності фінансової діяльності організацій. При цьому ключову роль відіграє вибір показників, за допомогою яких оцінюється фінансова стійкість підприємств.

- Серед можливих груп показників найважливішими слід вважати групи, пов'язані з ліквідністю, діловою активністю та рентабельністю.

- На основі цих показників існує реальна можливість моделювання фінансової стійкості і розвитку підприємства.

Висновок до першого розділу

Управління фінансовими ресурсами підприємства є ключовою складовою його економічної діяльності, визначаючи ефективність та стійкість організації на ринку. Економічна сутність управління фінансами полягає в раціональному використанні та оптимізації грошових потоків та фінансових ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Цей процес включає в себе

планування, контроль, аналіз та прийняття стратегічних рішень, спрямованих на максимізацію прибутковості та мінімізацію ризиків.

Джерела формування фінансових ресурсів підприємства є ключовим аспектом його фінансової стратегії та визначають здатність підтримувати функціонування та розвиток.

По-перше, внутрішні джерела, такі як прибуток від операційної діяльності, амортизація та резерви, надають підприємству стабільність та самостійність в управлінні фінансовими потоками. Внутрішні джерела дозволяють підприємству розширювати виробництво та інвестувати у нові проекти, не спираючись на зовнішні джерела фінансування.

По-друге, зовнішні джерела, такі як кредити від банків, емісія акцій, валютні кредити та інші форми позик, грають важливу роль у розвитку підприємства. Ці джерела дозволяють залучати додаткові фінансові ресурси для реалізації стратегічних ініціатив, модернізації обладнання, розширення ринків та виробництва. Однак залежність від зовнішніх джерел також може вносити ризики, зокрема, пов'язані із зміною ставок відсотків, валютними коливаннями та іншими економічними факторами.

По-третє, важливо враховувати роль джерел додаткового фінансування, таких як інвестиційні фонди, пенсійні фонди та інші інституційні інвестори. Ці джерела можуть вносити значний вклад у фінансові ресурси підприємства, забезпечуючи йому додаткові можливості для росту та розвитку.

Моделювання фінансової сталості і розвитку підприємства є важливим інструментом для управління його фінансовою діяльністю та стратегією розвитку. Цей процес включає в себе використання різних математичних і статистичних методів для аналізу та передбачення фінансових показників підприємства в майбутньому. Одним з ключових аспектів моделювання є здатність адаптуватися до змін в економічному середовищі та врахування ризиків.

Моделювання фінансової сталості дозволяє підприємствам не лише аналізувати поточний стан фінансів, а й розробляти стратегії для досягнення

довгострокових цілей. Це важливо, особливо в умовах нестабільності ринку та швидкої зміни економічних умов. Моделі дозволяють керівництву прогнозувати вплив різних рішень на фінансовий стан підприємства, що допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «ВИННО-КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД «ОЛЬВІЯ»»

2.1. Аналіз балансу підприємства

Необхідність регулювання ефективності діяльності підприємства визначається його важливою роллю у розвитку та забезпеченні інтересів власників, персоналу та держави. Важливим елементом механізму регулювання результативності є метод аналізу. Аналіз, як метод, представляє собою процес вивчення умов і результатів формування та використання ресурсів підприємства з метою виявлення резервів для подальшого підвищення ефективності регулювання діяльності підприємства.

Проведення аналізу стану балансу та оцінки його майна можна здійснити за допомогою порівняльного аналітичного балансу. Цей баланс можна скласти з вихідного балансу, додаючи однорідні за своїм складом та економічним розрахунком статті балансу і доповнюючи їх показниками структури, динаміки та структурної динаміки підприємства. Аналітичний баланс включає як горизонтальний, так і вертикальний аналіз, які є ключовими характеристиками фінансового стану підприємства. У залежності від міри ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства розділяються на наступні групи представлені в табл. 2.1

Після групування балансу обчислюємо кожний показник по відповідному періоду та зведемо розрахунки у табл. 2.2.

Майновий приріст на підприємстві склав 33 відсотки. Почнемо аналіз балансу з необоротних активів, які збільшилися на 126,45% за останні два роки. Проте варто врахувати, що загальна тенденція майна підприємства представлена в співвідношенні (A_n / A_b):

- в 2020 році доля необоротних активів до сукупних активів склав 80,68%;
- в 2021 році доля склала 79,1%;
- в 2022 році вже 76,61%.

Таблиця 2.1

Активи підприємств

№	Значення	Показник	Джерела інформації
1	Аб	Загальну вартість майна підприємства, що дорівнює підсумку балансу	(рядок 280 або 640) форми №1
2	Ан	Вартість іммобілізованих (не обігових) коштів (активів) або нерухомого майна, що дорівнює підсумку розділу I активу балансу	(рядок 080) форми №1
3	Аоб	Вартість матеріальних обігових засобів та мобільних (обігових) коштів, що дорівнює підсумку розділу II активу балансу	(рядок 260) форми №1
4	Аз	Вартість активів, що повільно реалізуються запаси (за вирахуванням витрат майбутніх періодів) і довгострокові фінансові вкладення	(рядки 100-140) форми №1
5	Ад	Активи, що швидко реалізуються дебіторська заборгованість і інші активи	(рядки 260 – (100-140) + 270 форми №1
6	Агр	Найбільш ліквідні активи грошові кошти підприємства і короткострокові фінансові вкладення	(рядки 230 + 240) форми №1
7	Пк	Розмір власних коштів підприємства, що дорівнює підсумку розділів I, II, V пасиву балансу	(рядки 380 + 430 + 630) форми №1
8	Пз	Поточні зобов'язання, розмір позикових коштів, що дорівнює сумі підсумків розділів V і IV пасиву балансу	(рядки 620 + 630) форми №1
9	Пв	Розмір власних коштів в обороті, що дорівнює різниці підсумків розділів I, II, V пасиву та I активу чи (П1 – А2)	(рядки 380 + 430 + 630-080) форми №1

Як можна зауважити, частка необоротних активів в порівнянні з попередніми роками зменшилася, і за останні два роки це зниження становить 4,07 відсотки (з 80,68% до 76,61%).

Співвідношення вартості зношування основних засобів становить 5163,8 тис. грн, що складає 32,77% від їх первинної вартості. Іншими словами, третина основних засобів вже втратила свою первинну вартість через зношування.

Таблиця 2.2

Темп зростання показників ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»

№	Показник	2020 рік	%	2021 рік	%	2022 рік	%
1	Аб	11286,3	100	12379,0	109	15028,7	133,1
2	Ан	9105,7	100	9791,4	107,5	11514,2	126,4
3	Аоб	2166,7	100	2570,7	118,6	3474,0	160,3
4	Аз	1313,7	100	1872,0	142,5	2421,5	184,3
5	Ад	866,9	100	715,6	82,0	1093,0	126,0
6	Агр	74,9	100	186,0	248,3	181,3	242,0
7	Пк	8904,8	100	9753,4	109,5	11496,2	129,1
8	Пз	2381,5	100	2628,0	110,3	3541,7	148,7
9	Пв	– 200,9	100	– 40,4	20,11	– 27,0	13,44

Проаналізуємо оборотні активи підприємства. Їх сукупний приріст за два роки склав 1307,3 тис. грн. Це майже 160,3 %. Доля їх в активах становила:

- в 2020 році 19,2 %;
- в 2021 році 20,0 %;
- в 2022 році 23,12 %.

Ця тенденція має позитивне спрямування, що свідчить про збільшення частки цієї статті в сукупних активах підприємства на 3,92 відсотки.

За два звітних роки зросли всі показники оборотних активів:

- Грошові кошти та їх еквіваленти (стаття "Агр") зросли в 2,42 рази.
- Вартість активів, що повільно реалізуються (стаття "Аз"), збільшилася на 184,3% (1,84 рази).

– Активи, що швидко реалізуються (стаття "Ад" – дебіторська заборгованість і інші активи), показали приріст на 126,0% за 2022 рік, хоча в 2021 році цей показник зменшився на 18,0% і склав 82,0%.

Показник власних коштів в обороті (Пв), який на початку звітнього року мав від'ємне значення (-200,9 тис. грн.), показав тенденцію до зменшення від'ємності, і до кінця звітнього року склав (-27,0 тис. грн.).

Власний капітал становить значну частку ресурсів підприємства. Протягом 2022 року він зріс на 29,1% порівняно з 2021 роком. Таким чином, збільшення балансу підприємства на 33% пов'язане зі зростанням власного капіталу на 29,1% і збільшенням позикових коштів на 2,4%. Подоланням частки власного капіталу в загальній вартості активів підприємства є позитивним явищем, що характеризує фінансовий стан компанії. У 2020 році ця частка становила 78,9%, а в 2022 році – 76,49%, вказуючи на те, що підприємство володіє більшою часткою свого капіталу порівняно з залученим, і невелике зниження цього показника не впливає на загальну структуру активів, оскільки немає довгострокових додаткових залучених коштів.

Збільшення вартості власного капіталу передусім сталося за рахунок зростання додаткового капіталу, який у період аналізу збільшився до 1534,3 тис. грн. Темп його зростання склав 120%. Переоцінка основних засобів щороку також внесла свій внесок у зростання вартості власного капіталу. Збільшенню сприяло також зростання нерозподіленого прибутку, який до кінця 2021 року збільшився на 10,59 разів, склавши 1212,2 тис. грн. (1338,6 – 126,4).

У розділі пасиву балансу спостерігається негативна тенденція, особливо щодо зміни розміру поточних зобов'язань (стаття "Пз"), яка зросла на 148,7% в порівнянні з попередніми роками. Відносний відсоток поточних зобов'язань до загальної вартості активів також демонструє тенденцію до збільшення: 21,1% в 2020 році, 21,2% в 2021 році і 23,5% в 2022 році.

Темп зростання позикового капіталу за розглядуваний період становив 2,4%. Позикові зобов'язання в основному формуються за рахунок кредиторської заборгованості.

Заборгованість по соціальному страхуванню й забезпеченню збільшилась з 99,6 тис. грн. на початку 2022 року, що аналізується, до 143,2 тис. грн. в кінці року. Темп зростання заборгованості по соціальному страхуванню й

забезпеченню склав 143,7%. Відзначається зростання заборгованості по виплаті заробітної плати працівникам на 70,9 тис. грн. Також зафіксовано збільшення заборгованості підприємства перед бюджетом на 376,8 тис. грн. Темп зростання заборгованості по заробітній платі склав 129,8%, а по заборгованості перед бюджетом – 207,8%. Хоча темпи зростання заборгованості за цими статтями значні, важливо відзначити, що зміна суми заборгованості за цими статтями балансу не суттєво вплинула на структуру джерел фінансових ресурсів через їхню невелику частку у загальній сумі балансу.

Очевидно, що структуру джерел фінансових ресурсів, зокрема позикових, неможливо однозначно охарактеризувати. Відзначається зростання заборгованості за так званими "хворими статтями" – соціальним страхуванням, заборгованістю перед бюджетом, іншими короткостроковими зобов'язаннями. Хоча ці зобов'язання зростають швидко, їхня загальна сума є відносно невеликою. Основною тенденцією в динаміці джерел фінансування ТОВ "Винно-коньячний завод «Ольвія»" є збільшення частки залучених додаткових фінансових ресурсів у загальній сумі капіталу, при незначному зростанні поточних зобов'язань.

Збільшення частки залучених фінансових ресурсів може бути як позитивним, так і негативним показником. Високий рівень рентабельності може свідчити про те, що збільшення частки залучених коштів відображає підвищення оборотів підприємства і, відповідно, нестачу коштів для фінансування змінних і, іноді, постійних витрат. З іншого боку, велика частка залучених ресурсів у пасиві може свідчити про низьку рентабельність та фінансову нестабільність.

Фінансові ресурси перетворюються в активи підприємства. Успішність цього процесу залежить від раціонального розміщення фінансових ресурсів в активах підприємства та оптимальної структури цих активів. Це визначає рівень прибутку, рентабельності та, отже, поліпшення фінансового стану підприємства.

Розуміння суті балансу підприємства дозволяє стверджувати, що факторами, які забезпечують приріст оборотних активів, може бути зменшення інших елементів активів або збільшення будь-яких елементів пасивів, і навпаки.

Збільшення оборотних активів може бути як позитивною, так і негативною динамікою в залежності від конкретних умов. Оцінка структури факторів приросту оборотних активів може відповісти на питання, чи є збільшення ліквідних коштів підприємства систематичною тенденцією чи чисто випадковим явищем.

Таблиця 2.3

Структура факторів приросту оборотних активів

ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»

Показник	Сума, тис. гр.	в % до приросту
Приріст оборотних активів, у т.ч.:	2649,7	100
1. Капітал і резерви	1736,0	65,52
2. Кредити банків	0	0
3. Кредиторська заборгованість	502,9	18,98
5. Поточні зобов'язання за розрахунки	403,8	15,24
8. Доходи майбутніх періодів	6,8	0,26

Як можна побачити із таблиці 2.3, чинники, що сприяли приросту оборотних активів, включають збільшення капіталу та резервів, а також збільшення кредиторської заборгованості. Однак ці чинники не можна однозначно визначити як позитивні. Приріст капіталу та резервів, переважно, відбувся за рахунок збільшення залученого капіталу, спричиненого переоцінкою основних засобів. Проте цей захід не призвів до реального підвищення ліквідності майна. У той самий час відзначається зростання кредиторської заборгованості. Збільшення кредиторської заборгованості, яка є джерелом позикових коштів, може бути ненадійним методом збільшення ліквідності майна через саму природу кредиторської заборгованості, яка може бути вимагана в строках, які не вигідні для підприємства.

2.2 Аналіз прибутку та рентабельності виробництва

Основу формування власних фінансових ресурсів, які призначені для виробничого розвитку, споживання та інших потреб, становить балансовий

прибуток, що представляє собою один з ключових показників фінансової діяльності підприємства. Цей показник охоплює суму прибутку, отриману підприємством від усіх видів його діяльності.

Основною метою управління формуванням прибутку на підприємстві є ідентифікація всіх факторів, які визначають його кінцевий розмір, і виявлення резервів для подальшого збільшення цієї суми.

Механізм управління прибутком підприємства ґрунтується на системі аналізу, яка відома як "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" (Cost – Volume – Profit Relationships або CVP). Ця система аналізу дозволяє визначити вплив окремих факторів на формування прибутку і створити комплексний механізм управління цим процесом.

Ключові терміни, які використовуються в системі аналізу "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку", їх зміст і алгоритм розрахунку, подані в табл. 2.4.

Враховуючи описаний алгоритм розрахунків показників, ми успішно демонструємо структуру механізму формування балансового прибутку підприємства. Вище були розглянуті основні кількісні чинники, які впливають на формування суми балансового прибутку підприємства. Водночас існує ряд якісних факторів, які відображають внутрішню пропорційність окремих показників і мають значний вплив на формування балансового прибутку.

Серед цих факторів можна виділити:

- показник операційного важеля;
- поріг рентабельності;
- рівень фінансової міцності.

Таблиця 2.4

Основні терміни, використовувані в системі аналізу "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку"

Символ терміна	Назва показника	Зміст показники	Алгоритм розрахунку
ВД	Валовий дохід від реалізації продукції	Загальна сума виторгу, отриманої від реалізації продукції	
Н	Сума податкових платежів, що входять у ціну продукції	Сума податку на додану вартість, акцизного збору, увізного мита і митного збору	$H = ПДВ + АС + ТП \text{ пост} + ТС$
ЧД	Чистий дохід від реалізації продукції	Загальна сума виторгу від реалізації за мінусом податкових платежів, що входять у ціну продукції	$ЧД = ВД - Н_{ц}$
И	Загальна сума витрат	Загальна сума витрат, що включаються в собівартість реалізованої продукції	$И = И \text{ зм} + И \text{ пост}$
И зм	Сума змінних витрат	Витрати, сума яких змінюється в зв'язку зі зміною обсягу реалізації продукції	
И пост	Сума постійних витрат	Витрати, сума яких не змінюється в зв'язку зі зміною обсягу реалізації продукції	
У	Внесок (внесок у прибуток)	Сума чистого доходу від реалізації продукції за мінусом суми перемінних витрат, (валова маржа)	$У = ЧД - И_{зм} + ВД - Н - З_{зм}$
БП	Балансовий прибуток від реалізації продукції	Сума чистого доходу за мінусом загальної суми чи витрат сума внеску за мінусом суми постійних витрат	$БП = ЧД - И = У - И_{пост}$
ОВ	Операційний важіль	Відношення валової маржи до балансового прибутку	$ОВ = У : БП$
Пр	Поріг рентабельності (точка беззбитковості)	Відношення постійних витрат до долі внеску у прибуток к витратам	$Пр = И \text{ пост} : У \%$
Зфм	Запас фінансової міцності	Різниця валового доходу від реалізації до порогу рентабельності	$Зфм = ВД - Пр$

Для розрахунку цих показників необхідні зібрати данні, які наведенні в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок показників

№ п/п	Показники	Значення показника тис. грн.	Відношення
1	Виручка від реалізації (ЧД)	46815,9	100
2	Сума змінних витрат (И зм)	37988,8	0,54
3	Сума внеску, (валова маржа) (У)	21426,6	0,46
4	Сума постійних витрат (И пост)	12599,5	
5	Сума балансового прибутку (БП)	8827,1	

Один із чинників, що значно впливає на формування балансового прибутку від реалізації продукції, представлений в термінах "операційний леверидж". Вплив цього фактора на суму балансового прибутку вимірюється за допомогою показника "коефіцієнт операційного левериджу" (ОВ), який обчислюється з використанням формули 2.1.

$$(ОВ) = У : БП = У : (У - И \text{ пост}), \quad (2.1)$$

$$(ОВ) = 21426,6 : 8827,1 = 2,42.$$

Цей показник вказує на те, на скільки відсотків зросте сума балансового прибутку при збільшенні чистого доходу на 1%.

Другий показник, відомий як поріг рентабельності або "точка беззбитковості", визначається за формулою 2.2.

$$Пр = И \text{ пост} : \text{валова маржа у відношенні}, \quad (2.2)$$

$$(Пр) = 12599,5 : 0,46 = 27390,21 \text{ тис. грн.}$$

Це означає, що у підприємства є обмеження на виробництво та продаж своєї продукції, коли воно не отримує прибутку, а лише компенсує свої витрати. Ця межа встановлена на рівні 27,390.21 тис. грн. реалізованої продукції.

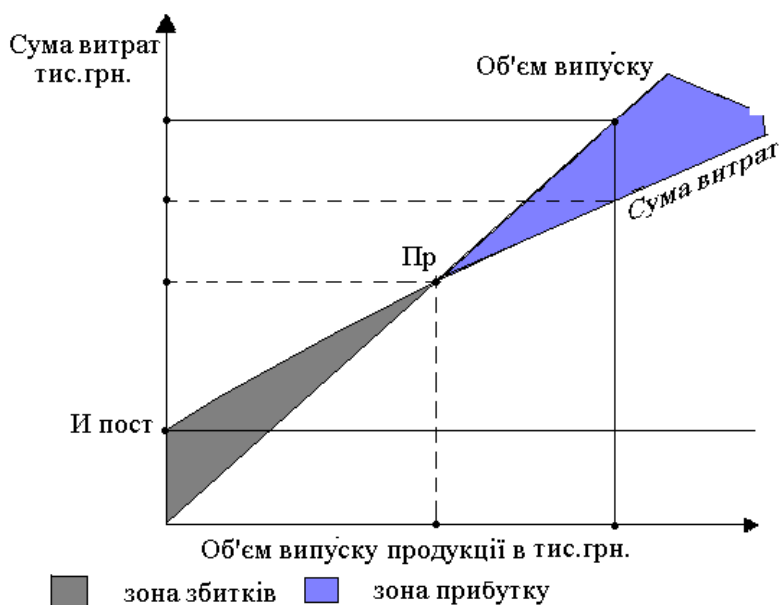
Третій показник вказує на рівень фінансової міцності і розраховується за формулою 2.3.

$$(\text{Зфм}) = \text{ВД} - \text{Пр}, \quad (3.3)$$

$$(\text{Зфм}) = 46815,9 - 27390,21 = 19425,68 \text{ тис. грн.}$$

Щодо загальної виручки від реалізації, вона складає 19% ($19425,68 : 46815,9 \times 100$). Це означає, що підприємство в здатне витримати 42% зниження виручки від реалізації в 2022 році без загрози для свого фінансового становища.

У системі вказаних показників, важливу роль відіграє обсяг реалізованої продукції (при незмінній ціні реалізації, він може також бути виражений обсягом реалізованої продукції). Динаміка цього показника пов'язана з графічними методами системи аналізу "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку", принципова форма яких представлена на рис. 2.1.

Пр – точка беззбитковості.

Рис. 2.1. Графік взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації і прибутку

Графічні методи аналізу взаємозв'язку розглянутих показників дозволяють візуально відтворити залежність між розміром досягнутого (або потенційного) балансового прибутку (БП) і обсягом реалізації продукції, чистого доходу, розміру та відношення постійних та змінних витрат.

Ці методи також дозволяють графічно визначити точку беззбитковості (ТБ) підприємства, тобто той обсяг реалізації продукції, при якому сума чистого доходу рівна сумі витрат.

Аналіз графіка також дозволяє визначити "межу безпеки" (або "запас фінансової міцності") підприємства. Це є обсяг можливого зниження реалізації продукції при несприятливих умовах на ринку, що дозволяє підприємству продовжувати рентабельну діяльність, забезпечуючи йому точку беззбитковості.

2.3. Аналіз механізму амортизаційної політики підприємства та напрямків використання амортизаційного фонду

Останнім часом амортизаційна політика стала важливим елементом фінансового менеджменту, суттєво впливаючи на фінансові результати підприємства. Основним напрямком її впливу є формування власних фінансових ресурсів, оскільки амортизаційні відрахування, входячи до чистого грошового потоку, активно участь в процесі неперервного обігу інвестиційних засобів. Крім того, амортизаційна політика тісно пов'язана з податковою політикою підприємства, що визначає її ефективність.

Амортизаційна політика підприємства в значній мірі відображає політику держави в галузі амортизації. Вона ґрунтується на визначених державою принципах, методах і нормативах амортизаційних відрахувань, проведених за основними фондами та нематеріальними активами підприємства.

Основною метою розробки амортизаційної політики підприємства є максимізація потоку власних фінансових ресурсів шляхом внутрішніх джерел. Це досягається двома способами: прямим, формуючи амортизаційний фонд за рахунок амортизаційних відрахувань, та непрямим, зменшуючи обсяг оподаткування на прибуток.

З урахуванням цієї мети, амортизаційна політика підприємства може бути визначена як неот'ємна частина загальної стратегії формування власних фінансових ресурсів з метою максимізації внутрішніх засобів, спрямованих на виробничу діяльність.

Створення ефективної амортизаційної політики включає такі етапи:

- Установлення послідовності формування амортизаційної політики підприємства.
- Урахування основних факторів, які визначають передумови формування амортизаційної політики.
- Вибір відповідних методів амортизації.
- Забезпечення цільового використання засобів амортизаційного фонду.
- Оцінка ефективності амортизаційної політики.

У процесі створення амортизаційної політики підприємства враховуються наступні основні фактори:

- Обсяг використовуваних основних фондів і нематеріальних активів.
- Методи оцінки використовуваних основних фондів і нематеріальних активів.

Вибір методів амортизації визначається рівнем поточної потреби в інвестиційних ресурсах та готовністю підприємства реалізовувати конкретні інвестиційні проекти.

Оцінка цих факторів служить основою для переходу до подальших етапів формування амортизаційної політики підприємства, включаючи вибір відповідних методів амортизації. Найбільш поширеними на практиці є наступні методи амортизації.

а) прямолінійна амортизація (формула 3.4):

$$H_a = 100 : P, \quad (3.4)$$

де H_a – річна норма амортизації, у %;

P – нормативний період служби активу, у роках.

У сучасній практиці фінансового менеджменту в Україні цей метод амортизації є основним.

Щодо прискореної амортизації (б) - цей підхід дозволяє скорочувати термін амортизації активів за рахунок використання підвищених норм амортизації. Згідно з чинним законодавством, прискорена амортизація є можливою лише для активної частини основних виробничих фондів, таких як машини, устаткування та транспортні засоби. При цьому використані норми амортизації в процесі прискореної амортизації не можуть перевищувати встановлені законодавством норми більше, ніж удвічі. Рішення щодо використання методу прискореної амортизації для активної частини основних виробничих фондів підприємство приймає самостійно.

Згідно з Положенням (стандартом) про бухгалтерський облік 7 "Основні засоби", яке було схвалено наказом Міністерства Фінансів України від 27 квітня 2009 року № 92, серед інших методів амортизації визначаються:

- Метод "залишку, що знижується" (звичайно подвоєного залишку, що знижується).
- Метод "суми років", який в економічному плані є одним з варіантів прискореної амортизації активів.
- Метод "одиниць виробництва", в якому амортизаційні відрахування з категорії постійних витрат переходять у категорію витрат перемінних.
- Метод "лінійної регресивної амортизації", який ґрунтується на продовженні загального періоду амортизації.

Амортизаційний фонд, який формується через накопичення амортизаційних відрахувань, призначений для цілей, визначених наступним чином:

- а) проведення капітального ремонту основних фондів;
- б) заміна вийшлих з ладу основних фондів придбанням нових видів основних фондів;
- в) отримання нових видів нематеріальних активів.

Оцінка ефективності амортизаційної політики. У ситуації обмеженого використання можливих методів амортизації, оцінка ефективності амортизаційної політики підприємства базується на порівнянні двох

альтернатив: грошового потоку, сформованого через амортизаційні відрахування, та грошового потоку, сформованого через прибуток.

Грошовий потік, сформований через амортизаційні відрахування, розраховується методом прямого рахунку для двох варіантів амортизаційної політики.

Грошовий потік, сформований через прибуток, визначається як від'ємне значення невтраченого прибутку з урахуванням суми зменшення податкових платежів при різних методах амортизації, помножених на коефіцієнт капіталізації чистого прибутку (у звітному чи плановому періоді) за формулою 3.5.

$$\mathcal{E}_{ya} = (A_y - A_n) - (A_y - A_n) \times (1 - \text{CHn}) \times K_{\text{kp}}, \quad (3.5)$$

де $\mathcal{E}_{ya}$ – річний ефект при прискореній амортизації активу, обумовлений сумою додаткового грошового потоку;

A_y – річна сума амортизаційних відрахувань при прискореній амортизації активу.

Розрахунок щорічного ефекту у вигляді додаткового грошового потоку може бути розширений за допомогою оцінки вигоди від використання цієї суми у вигляді короткострокових фінансових інвестицій (якщо додатковий грошовий потік не використовується для реінвестування у позаоборотні активи протягом того ж періоду).

Відповідно до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.97 р. №283/97 ВР, Стаття 8 містить загальні положення та визначення амортизації. Під терміном "амортизація" основних фондів і нематеріальних активів розуміється поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення до скоригованого прибутку платника податку в межах амортизаційних відрахувань.

Визначення основних фондів та їх груп у податковому обліку проводиться відповідно до вибраного підприємством податкового методу нарахування та

обліку основних фондів. Таким чином, далі буде надано опис податкового обліку.

Під терміном "Основні засоби" розуміються матеріальні цінності, які використовуються протягом періоду, перевищуючи 365 календарних днів з моменту їх введення в експлуатацію, та їх вартість поступово зменшується через фізичний або моральний знос.

У 2020-2022 роках основні засоби були розподілені на такі групи:

Група 1 - включає будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, включаючи жилі будинки та їх частини;

Група 2 - охоплює автомобільний транспорт, вузли (запасні частини), меблі, побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади, інструменти, включаючи електронно-обчислювальні машини, машини для автоматичного оброблення інформації, інформаційні системи, телефони, мікрофони, рації, конторське (офісне) обладнання, устаткування та прилади;

Група 3 - охоплює будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1 і 2.

Балансова вартість груп основних фондів на початок звітнього періоду розраховується за формулою 3.6.

$$Б(a) = Б(a-1) + П(a-1) - В(a-1) - А(a-1), \quad (3.6)$$

де $Б(a)$ – визначає балансову вартість групи на початок звітнього періоду;

$Б(a-1)$ – позначає балансову вартість групи на початок періоду, що передував звітньому;

$П(a-1)$ – описує суму витрат на придбання основних фондів, проведення капітального ремонту, реконструкцій, модернізацій та інших поліпшень основних фондів протягом попереднього періоду до звітнього;

$В(a-1)$ – представляє суму виведених з експлуатації основних фондів протягом попереднього періоду до звітнього;

$А(a-1)$ – означає суму амортизаційних відрахувань, нарахованих протягом періоду, що передував звітньому.

Амортизація застосовується до основних засобів (за винятком землі) протягом їх строки корисного використання (періоду експлуатації), встановленого підприємством при визнанні їх активами. Нарахування амортизації призупиняється на час реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації об'єкта. Визначення строки корисного використання експлуатації враховує такі аспекти:

- передбачене підприємством використання об'єкта, враховуючи його потужність або продуктивність;
- фізичний та моральний знос, які передбачаються;
- правові або інші обмеження, що стосуються строків використання об'єкта та інші фактори.

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується з урахуванням нового строки корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строки корисного використання.

Амортизація розраховується щомісячно. Місячну суму амортизації для методів зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, прямолінійного та кумулятивного методів визначається поділом річної амортизаційної суми на 12 місяців. Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за тим, коли об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання, і припиняється з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта. Сума нарахованої амортизації відображається у збільшенні суми витрат підприємства та амортизаційного зносу необоротних активів.

Амортизація окремого об'єкта основних засобів групи 1 триває до того моменту, поки його балансова вартість не досягне ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Залишкова вартість цього об'єкта включається до валових витрат на кінець податкового періоду, а його вартість рівняється нулю.

Амортизація основних фондів груп 2 і 3 виконується до того моменту, поки балансова вартість групи не досягне нульового значення.

Лінійний метод застосовується для амортизації нематеріальних активів. Кожен вид нематеріальних активів амортизується рівномірними частками

виходячи з його початкової вартості, при цьому враховується індексація протягом періоду, який визначається самостійно, але не перевищує 10 років безперервної експлуатації.

Переоцінка основних засобів відбувається в тому випадку, коли залишкова вартість об'єкта основних засобів становить значну різницю (понад 10 відсотків) від його справедливої вартості на дату балансу. Якщо конкретний об'єкт основних засобів переоцінюється на вказану дату, то проводиться переоцінка всіх об'єктів, які входять до відповідної групи основних засобів, що включає цей об'єкт.

Відповідно до законодавства, платники податків усіх форм власності можуть скористатися щорічною індексацією балансової вартості груп основних фондів та нематеріальних активів за допомогою коефіцієнта індексації, який обчислюється згідно з формулою 3.7.

$$K_i = [I(a-1) - 110] : 100, \quad (3.7.)$$

де $I(a-1)$ – індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація.

Якщо K_i не перевищує одиниці, індексації не проводиться.

Переоцінена первісна вартість та сума зносу об'єкта основних засобів обчислюються шляхом множення первісної вартості і суми зносу цього об'єкта на індекс переоцінки. Індекс переоцінки визначається шляхом ділення справедливої вартості переоцінюваного об'єкта на його залишкову вартість.

2.4. Аналіз ліквідності підприємства

Ключовими показниками, які висвітлюють фінансову стабільність підприємства, є показники ліквідності. Ліквідність підприємства визначає його здатність вчасно розраховуватися з короткостроковими зобов'язаннями. Один з методів оцінки ліквідності полягає в аналізі взаємозв'язку між окремими елементами активів та пасивів балансу.

Платоспроможність (ліквідність) підприємства означає його здатність конвертувати активи в гроші для виплати своїх зобов'язань. Перший крок у проведенні такої оцінки - це попередня аналіз, який дозволяє зрозуміти характеристики діяльності підприємства, виявляти зміни в структурі його майна та встановлювати взаємозв'язки між різними показниками.

Неудовлетворяючий рівень ліквідності свідчить про те, що потреба підприємства в грошових коштах перевищує їх реальні надходження. Оцінка ліквідності проводиться на основі порівняння обсягу поточних зобов'язань з наявністю готівкових коштів.

Ліквідність позначає здатність швидко та без втрат перетворити активи на гроші, не втрачаючи їх ринкової вартості. Аналіз ліквідності також включає оцінку достатності поточних активів для покриття поточних зобов'язань, зокрема короткострокової кредиторської заборгованості.

При аналізі ліквідності використовують три коефіцієнти:

- 1) Коефіцієнт покриття;
- 2) Коефіцієнт швидкої ліквідності;
- 3) Коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Ці показники обчислюються на основі даних балансу за формою № 1, порівнюючи поточні активи та поточні зобов'язання підприємства.

Поточні активи представлені активами, які постійно обертаються в процесі господарської діяльності підприємства. До них входять:

- Оборотні активи, облік яких, згідно з Інструкцією № 291 про застосування плану рахунків, ведеться на рахунках класу 2 "Запаси" і класу 3 "Кошти, розрахунки та інші активи". У балансі вони відображаються в розділі II Активу, рядках 100–260;

- Витрати майбутніх періодів, які, незважаючи на те, що це витрати, сплачені наперед, можуть бути пов'язані з прибутком, очікуваним у майбутньому. Ці витрати можуть зберігати грошові кошти підприємства, оскільки частина прибутку може бути отримана протягом року або операційного циклу підприємства.

Відповідно до Інструкції № 291, витрати майбутніх періодів фіксуються на рахунку 39 та, відповідно до П(С)БО 2 "Баланс", відображаються в розділі III Активу Балансу, рядку 270. Серед прикладів таких витрат вказано витрати на підготовчі роботи в сезонних галузях, освоєння нових виробництв та агрегатів, оплачені авансом орендні платежі, витрати на страховий поліс, а також передплату на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Отже, у рядку 270 Балансу витрати майбутніх періодів включають в себе витрати, які мають бути амортизовані протягом 12 місяців з дати балансу, а також ті, що підлягають списанню в більш пізній період.

Важливо відзначити, що статті балансу, які передбачають використання активів або зобов'язань протягом періоду, меншого 12 місяців з дати балансу або протягом більш тривалого періоду, повинні бути докладно розкриті у Примітках до фінансової звітності. Ця інформація вказується в тій частині приміток, яка стосується терміну використання або погашення, що перевищує 12 місяців з дати балансу.

Отже, аналіз витрат майбутніх періодів, які підлягають списанню, може бути проведений з використанням інформації з рядка 270 Балансу та Приміток до фінансової звітності.

Поточні зобов'язання, згідно з П(С)БО 2, представляють собою зобов'язання, які очікується погасити протягом операційного циклу підприємства або протягом 12 місяців з дати балансу. Вони відображаються в розділі IV Пасиву Балансу і облічуються на рахунках класу 6 "Поточні зобов'язання" відповідно до Інструкції № 291.

Також до поточних зобов'язань включається частина доходів майбутніх періодів, що має бути погашена протягом 12 місяців з дати балансу. Ця стаття Балансу, аналогічно до "Витрат майбутніх періодів", вимагає розкриття у Примітках до фінансової звітності.

З урахуванням наведеного вище, перейдемо до розрахунку описаних коефіцієнтів ліквідності.

1. ****Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності, поточної ліквідності):****
Надає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо сума поточних активів перевищує поточні зобов'язання, підприємство вважається успішно функціонуючим. (табл. 2.6).

Коефіцієнт розраховується за формулою:

Коефіцієнт покриття = Оборотної активи (ряд. 260 ф. № 1) + Витрати майбутніх періодів (ряд. 270 ф. №1) / Поточні зобов'язання (ряд. 620 ф. № 1) + Доходи майбутніх періодів (ряд. 630 ф. № 1)

Таблиця 2.6

Коефіцієнт покриття за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення	Норматив	Відхилення
2020	2180,6 : 2381,5	0,91	2 : 1	0,91 : 1
2021	2587,6 : 2628,0	0,98	2 : 1	0,98 : 1
2022	3514,5 : 2541,7	0,99	2 : 1	0,99 : 1

Коефіцієнт покриття, який дорівнює 2 (або 2 : 1), свідчить про здатність підприємства виплатити свої поточні зобов'язання. Цей підхід пояснюється встановленою практикою, згідно з якою під час ліквідації активів їхній продаж на аукціоні призводить до отримання приблизно половини їхньої ринкової вартості. Інакше кажучи, якщо вартість активів зменшиться наполовину, виручка від їхнього продажу буде достатньою для погашення поточної заборгованості в тому випадку, якщо коефіцієнт покриття дорівнював 2 : 1.

1. Коефіцієнт швидкої ліквідності (інші найменування - коефіцієнт "лакмусового папірця"): На відміну від попереднього, цей коефіцієнт враховує якість оборотних активів і є більш строгим показником ліквідності, оскільки при

його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). "Швидкий" коефіцієнт розраховується за такою формулою:

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи (ряд. 260 ф. № 1)} - \text{Запаси (ряд. 100 – ряд. 140 ф. № 1)} + \text{Витрати майбутніх періодів (ряд. 270 ф. № 1)}}{\text{Поточні зобов'язання (ряд. 620 ф. № 1)} + \text{Доходи майбутніх періодів (ряд. 630 ф. № 1)}}$$

У літературі подається приблизне мінімальне значення цього коефіцієнта, що становить 1. Проте ця оцінка має умовний характер. Наприклад, якщо коефіцієнт швидкої ліквідності становить 0,5 (менше 1), це свідчить, що на кожну гривню поточних зобов'язань підприємство має лише 50 копійок ліквідних активів. Це може бути вважається низьким показником за загальними стандартами, але в роздрібній торгівлі цей коефіцієнт може бути меншим, оскільки значна частина грошових коштів витрачається на запаси.

Таблиця 2.7

Коефіцієнт швидкої ліквідності за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення	Норматив	Відхилення
2020	866,9 : 2381,5	0,36	1 : 1	0,36 : 1
2021	715,6 : 2628,0	0,27	1 : 1	0,27 : 1
2022	1093,0 : 2541,7	0,3	1 : 1	0,3 : 1

Як видно з поданої таблиці, цей показник не відповідає стандартам і відзначається зменшенням у динаміці. У 2020 році він становив 0,36, а вже в 2022 році знизився до 0,3.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності вказує на те, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути сплачена негайно. Коефіцієнт розраховується за формулою:

Коефіцієнт абсолютної ліквідності = Грошові кошти та їх еквіваленти (ряд. 230 + ряд. 240 ф. № 1) / Поточні зобов'язання (ряд. 620 ф. № 1) + Доходи майбутніх періодів (ряд. 630 ф. № 1).

Зауважимо, що приблизне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, яке вказане як його теоретичне значення, повинно становити не менше 0,2–0,25. З використанням наданих даних, ми розрахуємо цей коефіцієнт.

Таблиця 2.8

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення	Норматив
2020	74,9 : 2381,5	0,03	0,2 – 0,25
2021	186,0 : 2628,0	0,07	0,2 – 0,25
2022	181,3 : 3541,7	0,05	0,2 – 0,25

Як видно з аналізу, коефіцієнт абсолютної ліквідності є не в нормативних межах, його значення віддалене від встановленого стандарту. Проте варто відзначити позитивний тренд, оскільки він зростає з 0,03 до 0,05.

При оцінці платоспроможності і фінансової стійкості не лише обчислюють співвідношення між поточними активами і поточними зобов'язаннями, але також враховують їхню різницю. Ця різниця, виражена у чистому робочому капіталі підприємства (Пв), свідчить про те, що компанія може не лише виплатити поточні зобов'язання, але також має фінансові ресурси для розширення діяльності і здійснення інвестицій. Запишемо формулу визначення чистого робочого капіталу на підставі даних балансу:

$$Пв = [Оборотні активи (ряд. 260) + Витрати майбутніх періодів (ряд. 270)] - [Поточні зобов'язання (ряд. 620) + Доходи майбутніх періодів (ряд. 630)].$$

Таблиця 2.9

Коефіцієнт робочого капіталу за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення
2020	2180,6 – 2381,5	– 200,9
2021	2587,6 – 2628,0	– 40,4
2022	3514,5 – 3541,7	– 27,0

Найвдаліший обсяг чистого робочого капіталу визначається залежно від галузі, рівня продажів та загальної кон'юнктури ринку. Для визначення достатності цього показника можна порівняти його з аналогічними показниками інших підприємств.

2.5. Аналіз фінансового стану підприємства

У контексті переходу економіки України до ринкових відносин набуває значущості ретельний аналіз фінансового стану підприємств, їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості. Це важливо для знаходження шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Оцінка фінансового становища підприємства повинна проводитися як з короткострокової, так і з довгострокової перспективи, оскільки критерії її визначення можуть відрізнятися. Аналіз фінансового становища має на меті визначення ефективності використання фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства, а також розміщення й джерела їхнього формування.

Стійкість фінансового положення підприємства визначається вдосконаленням таких якісних показників, як продуктивність праці, рентабельність виробництва, фондівіддача, а також досягнення планових показників прибутку. Раціональне розміщення фінансових ресурсів підприємства підтримується ефективним матеріально-технічним забезпеченням виробництва та оперативною діяльністю для прискорення грошового обороту.

Таким чином, аналіз фінансового становища підприємства виявляється завершальним етапом аналізу його фінансово-господарської діяльності.

Водночас фінансові труднощі підприємства, відсутність коштів для своєчасних розрахунків можуть вплинути на стабільність постачання та порушити ритм матеріально-технічного постачання. Таким чином, аналіз фінансового становища повинен взаємодіяти з аналізом інших аспектів діяльності підприємства, щоб забезпечити повноту оцінки його фінансової ефективності.

У зв'язку із відмінними функціональними призначеннями та особливостями використання в плануванні та обліку, засоби підприємства розподіляються на основні та оборотні. Фінансове положення підприємства переважно визначається станом його оборотних коштів, які включають грошові ресурси, необхідні для формування виробничих запасів, авансування витрат для забезпечення безперервності виробничого процесу та реалізації продукції.

Проведення аналізу фінансової стійкості підприємства дозволяє оцінити його фінансові можливості на визначений період. Ефективність цього аналізу полягає у здатності об'єктивно оцінити величину та структуру активів та пасивів підприємства, визначити його рівень фінансової стабільності й незалежності, а також оцінити відповідність фінансово-господарської діяльності.

Враховуючи показник забезпечення запасів і витрат власними та позиченими коштами, можна виділити такі типи фінансової стійкості підприємства:

- абсолютна фінансова сталість, коли власні оборотні кошти вистачають для забезпечення запасів і витрат;
- нормальна сталість фінансового стану, коли запаси і витрати покриваються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами;
- нестійкий фінансовий стан, коли запаси і витрати фінансуються за рахунок власних оборотних коштів та довгострокових позикових джерел;
- кризовий фінансовий стан, коли запаси і витрати не забезпечуються необхідними джерелами формування і підприємство опиняється на межі банкрутства.

Фінансово стійким можна вважати підприємство, яке може забезпечити запаси й витрати за рахунок власних коштів, уникнути непридатної кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Як відомо, наряд з поточними зобов'язаннями, у підприємств також існують довгострокові зобов'язання, строк погашення яких перевищує 12 місяців з дати складання балансу. У зв'язку з цим розглянемо наступний набір коефіцієнтів, за допомогою яких можна проаналізувати можливість виплати довгострокових зобов'язань та оцінити здатність підприємства функціонувати тривалий період часу.

З точки зору довгострокової перспективи фінансова стійкість підприємства визначається структурою джерел коштів і залежністю від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Джерелами коштів підприємства є власний та позиковий капітал. Співвідношення між цими величинами дозволить оцінити довгострокову платоспроможність.

Інформація про власний капітал, відповідно до Інструкції № 291, узагальнюється на рахунках класу 4 "Власний капітал і забезпечення зобов'язань" і відповідно до П(С)БО 2 відображається в розділі I Пасиву Балансу, рядках 300-380. Величина позикового капіталу визначається шляхом узагальнення інформації з розділів Балансу: розділ II "Забезпечення майбутніх витрат і платежів", розділ III "Довгострокові зобов'язання", розділ IV "Поточні зобов'язання", розділ V "Доходи майбутніх періодів".

Розглянемо наступні коефіцієнти, які можна використовувати для аналізу довгострокової платоспроможності підприємства:

- 1) коефіцієнт автономності (незалежності);
- 2) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- 3) коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- 4) коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу.

Оскільки у нашому випадку підприємство не має довгострокових зобов'язань, коефіцієнт забезпеченості кредитами виключається із переліку коефіцієнтів для аналізу довгострокової платоспроможності підприємства.

1. Коефіцієнт автономності (незалежності). Результати обчислень першого показника – по формулі:

Коефіцієнт автономності = власні оборотні засоби (рядок 380 пасиву балансу – рядок 080 активу балансу № 1(чи Пв)) / поточні зобов'язання (620 + 630 пасиву балансу №1 (чи Пз)).

У випадку відсутності власних засобів у циркуляції на підприємстві, щоб задовольнити потребу в власних оборотних засобах, підприємство вимушене збільшувати свої поточні зобов'язання. Таким чином, підприємство виражає обіцянку кредиторам щодо відстрочення виплати боргів, що, як правило, є менш ефективним методом подолання негативного фінансового становища на ринку.

2. Коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт незалежності) визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства. Цей показник характеризує можливість підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних коштів, а також його незалежність у функціонуванні від позикових коштів. Коефіцієнт розраховується за формулою:

Коефіцієнт концентрації власного капіталу = Власний капітал (ряд. 380 ф. № 1) / Активи підприємства (ряд. 080 + ряд. 260 + ряд. 270 ф. № 1)

Результати розрахунку коефіцієнта концентрації власного капіталу представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Коефіцієнт концентрації власного капіталу за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Норматив	Значення	Динаміка %
2020	8614,1 : 11286,3	0,5-1	0,76	100,0
2021	9751,0 : 12379,0	0,5-1	0,78	102,6
2022	11487,0 : 15028,7	0,5-1	0,76	100,0

Чим вище значення даного коефіцієнта, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від кредиторів є підприємство. У випадку, коли значення цього коефіцієнта дорівнює 1 (або 100 %), це свідчить про те, що власники повністю фінансують діяльність свого підприємства. У нашому випадку підприємство власними коштами забезпечує 78 % своєї господарської діяльності.

Згідно з Методикою № 81 і Методикою № 22, підприємство вважається фінансово стійким у тому випадку, якщо частка власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства становить не менше 50 %.

3. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є доповненням до попереднього коефіцієнта, при цьому їх сума дорівнює 1 (або 100 %). Цей показник визначає частку позикових коштів у загальній сумі коштів, інвестованих у майно підприємства. Коефіцієнт розраховується за формулою:

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу = Позиковий капітал (ряд. 430 + ряд. 480 + ряд. 620 + ряд. 630 ф. № 1) / Активи підприємства (ряд. 080 + ряд. 260 + ряд. 270 ф. № 1).

Результати розрахунку коефіцієнта концентрації позикового капіталу представлено в табл. 2.11.

Чим нижче цей показник, тим менше зобов'язань у підприємства, і тим стійкіше його фінансове положення. Збільшення цього показника в динаміці свідчить про зростання частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Таблиця 2.11

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення	Динаміка %
2020	2672,2 : 11286,3	0,23	100,0
2021	2628,0 : 12379,0	0,21	0,91
2022	3541,7 : 15028,7	0,23	100,0

4. Відношення позикового капіталу і власного. Подібно до зазначених вище коефіцієнтів, цей показник надає найбільш загальну оцінку фінансової стійкості підприємства. Він розраховується за формулою:

Співвідношення позикового капіталу і власного = Позиковий капітал (ряд. 430 + ряд. 480 + ряд. 620 + ряд. 630 ф. № 1) / Власний капітал (ряд. 380 ф. № 1).

Результати розрахунку коефіцієнта співвідношення позикового капіталу і власного представлено в табл. 2.12.

Цей показник має достатньо простий виклад: якщо його значення становить 0,3, це означає, що на кожну 1 гривню власних коштів, вкладених у активи підприємства, припадає 30 копійок позикових коштів. Зменшення цього показника в динаміці свідчить про зменшення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів, що інтерпретується як певне підвищення фінансової стійкості.

Таблиця 2.12

Коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу за 2020-2022 рр.

Рік	Розрахунок	Значення	Динаміка
2020	2672,2 : 8614,0	0,31	100,0
2021	2628,0 : 9751,0	0,26	0,83
2022	3541,7 : 11487,0	0,30	0,96

Можна сформулювати загальний принцип, який застосовується до підприємств усіх видів: кредитори, такі як постачальники та інші контрагенти,

виявляють перевагу компаніям із великою часткою власного капіталу та вищою фінансовою автономією, оскільки такі підприємства мають більше можливостей погасити зобов'язання за рахунок власних коштів. З іншого боку, власники підприємства, такі як акціонери, інвестори та інші особи, які внесли свій внесок у статутний капітал, надають перевагу розумному зростанню частки позикових коштів у динаміці.

2.6. Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

Зазвичай, у структурі оборотних активів значну частину складають запаси і дебіторська заборгованість. Збільшення відносної ваги запасів у структурі активів може вказувати на:

- розширення виробничого потенціалу підприємства;
- формування більш ліквідної структури активів для прискорення обороту оборотних коштів підприємства;
- спробу захистити грошові кошти підприємства від інфляційних впливів за допомогою інвестицій у запаси;
- можливу нераціональність обраної господарської політики, що призводить до іммобілізації значної частини оборотних активів у запасах, які можуть мати низьку ліквідність.

Ріст частки дебіторської заборгованості у структурі активів може свідчити про надання підприємством товарних кредитів своїм споживачам, що свідчить про фактичну іммобілізацію оборотних коштів підприємства виробничим циклом.

Отже, абсолютне чи відносне збільшення оборотних активів може вказувати не лише на розширення виробництва або вплив інфляції, але й на зниження швидкості обороту, що викликає збільшення сукупної маси оборотних активів. Чим вища швидкість обороту запасів і дебіторської заборгованості, тим ефективніше функціонує підприємство. Для аналізу тенденцій оборотності

запасів і дебіторської заборгованості розраховують такі показники на основі Балансу та Звіту про фінансові результати:

- 1) коефіцієнт оборотності запасів;
- 2) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- 3) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- 4) рентабельність продажу;
- 5) коефіцієнт оборотності активів;
- 6) рентабельність активів;
- 7) рентабельність капіталу;
- 8) фондівдача.

1. Показник оборотності запасів визначається концепцією "точно в термін" управління запасами, що передбачає утримання запасів на мінімальному рівні, достатньому для виконання поточних обсягів продажів. Цей показник відображає швидкість обороту запасів для задоволення поточних вимог ринку. Розраховується за формулою:

$$\text{Коефіцієнт оборотності запасів} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 040 ф. № 2)}}{[\text{Запаси на початок періоду} * (\text{ряд. 100} - \text{ряд. 140 гр. 3 ф. № 1}) + \text{Запаси на кінець періоду} * (\text{ряд. 100} - \text{ряд. 140 гр. 4 ф. № 1})] : 2}$$

Чим вище цей показник, тим оперативніше відбувається обіг запасів. Зменшення цього показника в кінці періоду порівняно з його значенням на початку періоду свідчить про зниження швидкості обороту запасів, що, в свою чергу, вказує на меншу ефективність їхнього використання.

Для розрахунку коефіцієнта оборотності потрібні дані, які знаходяться в табл. 2.17.

З обчислень випливає, що для поповнення запасів підприємству довелося затратити 22 дні у 2021 році та 21 день у 2022 році. Давайте проаналізуємо динаміку цього показника у таблиці 2.18.

Таблиці 2.17

Дані для розрахунку коефіцієнта оборотності запасів, тис. грн.

№	Значення показника	Рік 2020	Рік 2021	Рік 2022
1	Сума на кінець і початок року	1313,7	1872,0	2421,5
2	Середнє значення суми запасів	—	1592,85	2146,75
3	Собівартість продукції	—	26672,7	37988,8
4	Розрахунок коефіцієнта	—	16,74	17,6
5	(Розрахунок в днях) (365 : (Коеф.))	—	22	21

Таблиця 2.18

Коефіцієнта оборотності запасів за 2020-2022 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення в %
Значення коефіцієнта	16,74	17,6	105,1
(365 : на коефіцієнт)	22 днів	21 днів	95,0

Як випливає з представленої таблиці, підприємство покращило свій коефіцієнт оборотності, піднявши його на 5,1%. Це свідчить про те, що підприємство зменшувало число днів, необхідних для поповнення запасів, переходячи від 22 днів до 21. Така динаміка є позитивним трендом для підприємства.

2. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (також відомий як коефіцієнт оборотності за розрахунками) вказує на кількість оборотів, здійснених коштами, вкладеними у розрахунки, і розраховується як відношення загального обсягу реалізації до середньої величини дебіторської заборгованості.

*Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 010 ф. № 2) / [Дебіторська заборгованість на початок періоду (ряд. 160 * ряд. 210 гр. 3 ф. № 1) + Дебіторська заборгованість на кінець періоду (ряд. 160 * ряд. 210 гр. 4 ф. № 1)] : 2*

Що важливо зазначити, чим більше оборотів, тим ефективніше підприємство отримує оплату від своїх дебіторів. Розрахунок коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості наведений в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Дані для розрахунку коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості

№	Значення показника	Рік 2020	Рік 2021	Рік 2022
1	Сума на кінець і початок року	778,1	512,7	911,7
2	Середнє значення	—	645,4	712,2
3	Дохід від реалізації	—	378017,5	56795,4
4	Розрахунок коефіцієнта	—	58,59	79,7
5	(Розрахунок в днях) $(365 : (\text{Коеф.}))$	—	6	5

За допомогою даного коефіцієнта ми можемо розрахувати більш конкретний показник – період інкасації, що вказує на той час, протягом якого дебіторська заборгованість перетворюється на готівку. Для цього необхідно розділити тривалість звітної періоду (один рік) на коефіцієнт оборотності за розрахунками.

Як видно з таблиці 2.20, підприємство покращило свій коефіцієнт оборотності, збільшивши його на 36,0%, і досягло значення у 79,7 разів. Це означає, що підприємство скоротило період інкасації з 6 днів у 2021 році до 5 днів у 2022 році.

Таблиця 2.20

Коефіцієнта дебіторської заборгованості за 2020-2022 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення в %
Значення коефіцієнта	58,59	79,7	136,0
$(365 : \text{на коефіцієнт})$	6 днів	5 днів	83,3

3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості використовується для розрахунку періоду погашення заборгованості перед кредиторами. Цей показник обчислюється як відношення собівартості до середнього розміру кредиторської заборгованості:

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості = Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 040 ф. № 2) / [Кредиторська заборгованість на початок періоду (ряд. 620 гр. 3 ф. № 1) + Кредиторська заборгованість на кінець періоду (ряд. 620 гр. 4 ф. № 1)] : 2

Розрахунок коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості в табл. 2.21.

Таблиця 2.21

Дані для розрахунку коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості

№	Значення показника	Рік 2020	Рік 2021	Рік 2022
1	Сума на кінець і початок року	2381,5	2625,6	3532,5
2	Середнє значення	—	2503,55	3079,05
3	Собівартість продукції	—	26672,7	37988,8
4	Розрахунок коефіцієнта	—	10,65	12,33
5	(Розрахунок в днях) (365 : (Коеф.))	—	34,27	29,6

Як видно з таблиці 2.22, підприємство покращило свій коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, підвищивши його на 15,7%, що відображається в показнику 12,33 рази. Це свідчить про те, що підприємство скоротило час оплати рахунків з 34 днів до 30 днів.

Таблиця 2.22

Коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості за 2020-2022 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення в %
Значення коефіцієнта	10,65	12,33	115,7
(365 : на коефіцієнт)	34 днів	30 днів	86,37

4. Коефіцієнт оборотності активів вказує на ефективність використання активів у контексті обсягу реалізації. Він визначає, скільки грошей реалізації припадає на кожну гривню, інвестовану в активи підприємства. Іншими словами, цей показник вказує, наскільки разів активи обернулися в процесі реалізації

продукції за звітний період. Збільшення цього коефіцієнта свідчить про більш ефективне використання активів. Формула коефіцієнта полягає в визначенні співвідношення чистого доходу від реалізації до середньорічної вартості активів.

Коефіцієнт оборотності активів = Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 035 ф. № 2) / [Активи на початок періоду (ряд. 080 + ряд. 260 + ряд. 270 гр. 3 ф. Ма 1) + Активи на кінець періоду (ряд. 080 + ряд. 260 + ряд. 270 гр. 4 ф. № 1)] : 2

Зміна коефіцієнта оборотності активів за два роки роботи підприємства подана в табл. 2.23.

Таблиця 2.23

Коефіцієнта оборотності активів за 2021-2022 рр.

Коефіцієнт оборотності активів		Значення	Відхилення %
2021 рік	31512,1 : ((11286,3 + 12379,0) : 2)	2,66	100 %
2022 рік	46815,9 : ((12379,0 + 15028,7) : 2)	3,41	128,2 %

Дані цієї таблиці вказують на збільшення ефективності використання активів підприємства в 2022 році порівняно з 2021 роком.

5. Коефіцієнт тривалості операційного циклу вказує на те, скільки днів в середньому потрібно для виробництва, продажу і розрахунку за продукцію підприємства, або іншими словами, в якому періоді грошові засоби зв'язані в матеріально-виробничих запасах.

Коефіцієнт тривалості операційного циклу – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості в днях + коефіцієнт оборотності запасів в днях

Розрахунок цього коефіцієнта наведено в табл. 2.24.

Таблиця 2.24

Коефіцієнта тривалості операційного циклу

Коефіцієнт тривалості операційного циклу		Значення в днях	Відхилення
2021 рік	(6 днів + 22 дня)	28	—
2022 рік	(5 днів + 21 день)	26	-2

Отже, з вирахувань стає очевидним, що підприємство скоротило свій операційний цикл на 2 дні, зменшивши його з 28 до 26 днів. Це є позитивним показником для підприємства.

В оцінці рентабельності важливим фактором для короткострокової та довгострокової платоспроможності підприємства є його здатність до отримання прибутку. В цьому контексті розглядаємо рентабельність як якісний показник ефективності роботи підприємства.

При розрахунку рентабельності зазвичай визначається відношення прибутку до різних показників. Вихідні дані представлені в табл. 2.25.

Не існує загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватися при аналізі. Таким чином, зростання вищезгаданих показників у динаміці за періодами звітності розглядається як позитивна тенденція.

Таблиця 2.25

Показники чистого прибутку і реалізації

№	Назва	значення	код	2021 рік	2022 рік
1	чистий прибуток	що визначається як балансовий прибуток за вирахуванням платежів до бюджету	(ряд. 220 ф. № 2);	424,6	1498,3
2	чиста реалізація	що визначається як виручка від реалізації без урахування ПДВ, акцизного збору	(ряд. 035 ф. № 2).	31512,1	46815,9

6. Показник рентабельності продажу (відомий як коефіцієнт "прибуток/продаж", норма чистого прибутку) вказує на те, який прибуток підприємство отримало з кожної гривні продажу. Розраховується за формулою:

Рентабельність продажу = Чистий прибуток (ряд. 220 ф. № 2) / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 035 ф. № 2)

Зміну рентабельності продажу підприємства за два роки можна подати в табл. 2.26.

Таблиця 2.26

Рентабельність продажу

Рік	Розрахунок	Коефіцієнт	Відхилення %
2021 рік	424,6 : 31512,1	0,0135	100 %
2022 рік	1498,3 : 46815,9	0,032	237 %

Розрахунок рентабельності продажу показує, що після врахування всіх витрат залишається 1,35 копійок прибутку від кожної гривні продажу у 2021 році.

7. Показник рентабельності активів (інакше відомий як коефіцієнт "прибуток/актив") визначає, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку. Цей показник показує, який прибуток генерується кожною гривнею, вкладеною в активи підприємства, і обчислюється як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості активів.

Рентабельність активів = Чистий прибуток (ряд 220 ф. № 2) / [Активи на початку періоду (ряд 080 + ряд 260 + ряд 270 гр 3 ф. № 1) + активи на кінець періоду (ряд 080 + ряд 260 + ряд 270 гр 4 ф. № 1)] / 2

Зміну рентабельності активів за два роки роботи підприємства можна, подати в табл. 2.27.

Таблиці 2.27

Рентабельність активів (ROA)

Рік	Розрахунок	Значення	Відхилення %
2021 рік	$424,6 : 11832,65 = 0,0359$	0,0359	100,0 %
2022 рік	$1498,3 : 13703,85 = 0,1093$	0,1093	304,4 %

Інформація з таблиці 2.27 свідчить про підвищення коефіцієнта ROA, що вказує на зростання рентабельності активів у 2022 році порівняно з 2021 роком.

8. Показник рентабельності власного капіталу характеризує, наскільки результативно підприємство використовує свій власний капітал. Цей показник вказує, який прибуток генерується кожною гривнею власного капіталу підприємства і розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу.

Рентабельність активів = Чистий прибуток (ряд 220 ф. № 2) / власний капітал чи рядок 380 ф. № 1 на початку звітнього року + на кінець звітнього року того ж рядка: 2

Зміну рентабельності активів за два роки роботи підприємства можна, подати в табл. 2.28.

Таблиця 2.28

Рентабельність власного капіталу

Рік	Розрахунок	Значення	Відхилення %
2021 рік	$424,6 : 9182,55 = 0,046$	0,046	100,0 %
2022 рік	$1498,3 : 10619,0 = 0,141$	0,141	306,7 %

Як впливає із проведених розрахунків, підприємство збільшує свою рентабельність власного капіталу майже в три рази. Ця позитивна динаміка змін є зауважною.

8. Фондовіддача – це показник, який вказує на те, наскільки ефективно підприємство використовує свої основні фонди. Зростання фондовіддачі

свідчить про підвищення ефективності використання основних фондів і обчислюється за визначеною формулою.

Фондовіддача = Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)(ряд. 035 ф. № 2) / [Основні фонди на початок періоду (ряд. 080 гр. 3 ф. № 1) + Основні фонди на кінець періоду (ряд. 080 гр. 4 ф. № 1)] : 2

Розрахунок фондовіддачі на підприємстві:

За 2021 рік $31512,1 : ((9105,7 + 9791,4) : 2) = 3,335$

За 2022 рік $46815,9 : ((11514,2 + 9791,4) : 2) = 4,394$

Як видно, цей показник підвищується на 131,7%. Загалом, після проведеного аналізу фінансової звітності підприємства можна зробити висновок, що відзначається тенденцією до поліпшення показників. Це свідчить про успішну реалізацію правильної зовнішньої та внутрішньої економічної стратегії підприємства.

Висновки до другого розділу

Аналіз балансу підприємства є ключовим інструментом для визначення його фінансового стану та здатності досягти стратегічних цілей. Цей процес включає в себе ретельний розгляд активів, пасивів та власного капіталу, дозволяючи зрозуміти розподіл ресурсів, фінансовий оборот та ризики. Аналіз балансу допомагає виявити сильні та слабкі сторони фінансової структури підприємства, а також забезпечує базу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення фінансової стабільності та досягнення довгострокового успіху на ринку.

Аналіз прибутку та рентабельності виробництва є важливим елементом фінансового управління підприємства, що визначає його фінансову ефективність та здатність генерувати прибуток. Цей процес дозволяє глибоко вивчити структуру витрат, доходів та маржинальність продукції, визначаючи чинники, що впливають на фінансові результати. Аналіз прибутку є важливим

інструментом для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на максимізацію прибутковості та оптимізацію виробничих процесів. Зосереджуючись на рентабельності, підприємство може ефективно аналізувати вартість виробництва, розробляти ціноутворення та визначати напрямки для подальшого розвитку.

Аналіз механізму амортизаційної політики підприємства та напрямків використання амортизаційного фонду є важливим етапом фінансового управління, спрямованим на оптимізацію використання активів та забезпечення їхньої ефективної довгострокової експлуатації. Цей процес дозволяє підприємству точно визначати часові рамки вартості активів та розробляти стратегії амортизації, що враховують особливості виробничого процесу та експлуатації обладнання. Аналіз також визначає оптимальний спосіб використання амортизаційного фонду для подальшого розвитку підприємства та має значення для прийняття стратегічних рішень в контексті фінансової стійкості та інноваційного росту. Ретельний огляд амортизаційної політики дозволяє підприємству гармонійно впроваджувати принципи фінансового управління та забезпечує довгостроковий успіх на ринку.

Аналіз ліквідності підприємства є ключовим елементом фінансового менеджменту, оскільки визначає його здатність вчасно виконувати фінансові зобов'язання та уникати потенційних проблем у платіжному обороті. Цей процес надає об'єктивну оцінку грошових потоків та резервів, необхідних для забезпечення нормального функціонування бізнесу. Аналіз ліквідності визначає оптимальний баланс між грошовими запасами та короткостроковими зобов'язаннями, що є важливим чинником для успішної фінансової стратегії та управління ризиками в умовах ринкової нестабільності.

Аналіз фінансового стану підприємства є невід'ємною складовою ефективного фінансового управління, яке визначає його стійкість та здатність досягати стратегічних цілей. Цей процес включає в себе ретельне дослідження фінансових звітів, кількісних та якісних показників, що відображають різні аспекти діяльності підприємства. Враховуючи економічні та ринкові умови,

аналіз фінансового стану підприємства є важливим інструментом для досягнення стійкості, конкурентоспроможності та успішного функціонування на ринку.

Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства є важливим інструментом для визначення його фінансового здоров'я та успішності у досягненні стратегічних цілей. Цей комплексний аналіз охоплює різні аспекти, включаючи рентабельність, ліквідність, стабільність та інші ключові показники. Оцінка дозволяє виявити та врахувати ризики, оптимізувати витрати та вдосконалювати стратегії фінансового управління. Враховуючи результати оцінки, підприємство може приймати обґрунтовані рішення для підвищення ефективності своєї діяльності, адаптувати стратегії до змін у бізнес-середовищі та забезпечити стабільний та успішний розвиток. Оцінка ефективності є необхідним інструментом для будь-якого підприємства, що бажає досягти стійкості та конкурентоспроможності в сучасному бізнес-середовищі.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Ефективність використання фінансових ресурсів визначається оборотністю активів та показниками рентабельності. Збільшити цю ефективність можна шляхом скорочення оборотного періоду та підвищення рентабельності за рахунок зменшення витрат і збільшення виторгу.

Успіх управління фінансовими ресурсами непосредственно залежить від структури капіталу підприємства. Структура капіталу може стати перешкодою для підприємства та впливає на рентабельність, норму прибутку, коефіцієнти ділової активності та оборотності.

Для ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» можна розглядати такі шляхи для підвищення ефективного використання фінансових ресурсів:

- зменшення обсягів запасів та готової продукції на складах;
- скорочення рівня дебіторської заборгованості;
- оптимізація поточних зобов'язань.

Оборотний капітал на підприємстві представляє поточні активи, які проходять визначений цикл. Ліквідні активи використовуються для закупівлі вихідних матеріалів, які перетворюються в готову продукцію; продукція продається в кредит, утворюючи рахунки дебіторів; оплати рахунків дебіторів проводяться та інкасуються, знову перетворюючи в ліквідні активи.

Будь-які невикористані фонди, які не використовуються для потреб оборотного капіталу, можуть бути спрямовані на розрахунок пасивів або використані для придбання основних активів або капітальних витрат, які є видатками власників.

Таким чином, переходимо до обґрунтування першого заходу. Перший захід передбачає оптимізацію керування запасами як один із способів економії оборотного капіталу та підвищення його оборотності. Оскільки підприємство

вкладає кошти в утворення запасів, витрати на їхнє зберігання пов'язані не лише зі складськими витратами, але й з ризиком псування товарів та часовою вартістю капіталу.

Збільшення обсягів запасів і дебіторської заборгованості призводить до зменшення оборотності оборотних коштів, що може спричинити нестачу оборотного капіталу та змушує підприємство ставати боржником. Це, в свою чергу, може негативно впливати на структуру капіталу підприємства. Застій у запасах, які не використовуються, може створювати нестачу оборотного капіталу, що призводить до боргів підприємства. Збільшення обсягів готової продукції на складах також може бути результатом неефективної роботи маркетингового відділу та неконкурентоспроможності продукції.

Швидке обертання оборотних коштів сприяє зростанню виробництва та реалізації продукції, зменшуючи ризик утворення дефіциту продукції при великому попиті.

Підвищення оборотності оборотних коштів передбачає виявлення результатів і витрат, пов'язаних із збереженням запасів, та раціональне управління балансом між запасами та витратами. Для прискорення оборотності оборотних коштів на підприємстві є доцільним:

- планування закупівель необхідних матеріалів;
- використання сучасних систем управління складами;
- вдосконалення прогнозування попиту;
- забезпечення швидкої доставки сировини та матеріалів.

Враховуючи темп росту запасів у розмірі 129 відсотків (1872,0 : 2421,5), раціональним є зменшення запасів на 18 відсотків. Перш за все, це може бути досягнуто реалізацією застарілих виробничих запасів, а також частини вартості інших невикористовуваних або швидко зношуваних предметів на складі, включаючи будівельні матеріали та обладнання для встановлення.

Отримана відповідна сума (18 відсотків від вартості запасів) може бути використана для закупівлі вищоякісної сировини для створення більш рентабельного асортименту, а також для розрахунків із кредиторами.

Прогнозна вартість запасів на наступний рік становитиме 2010,4 тис. грн. (це 18 відсотків від суми вартості запасів за 2022 рік, яка склала 2421,5 тис. грн.). Після врахування нового значення в коефіцієнт оборотності запасів отримує наступне прогнозне значення.

К об. зап. 2022 рік = $37988,8 : 2146,75 = 17,6$ разів.

К об. зап. на прогнозний рік = $40527,73 : 1951,59 = 18,3$ разів.

Отже, коефіцієнт оборотності збільшився порівняно з минулим роком на 3,9 відсотка. Ця зміна позитивно позначилася на цьому показнику, зменшивши термін поповнення запасів до двадцяти днів, тобто ще на один день швидше, ніж у попередньому році.

Другий захід спрямований на зменшення рахунків дебіторів для прискорення оборотності оборотного капіталу. Рівень дебіторської заборгованості визначається різними факторами, такими як вид продукції, ринкова місткість, насиченість ринку, прийняті умови оплати на підприємстві та інші. Управління дебіторською заборгованістю передбачає контроль за оборотністю розрахунків, а швидкість обороту в розгляді динаміки розглядається як позитивна тенденція.

Важливе значення має правильний вибір потенційних покупців і встановлення умов оплати, що визначаються у контрактах. Критерії вибору включають дотримання платіжної дисципліни в минулому, фінансові можливості покупця, ступінь платоспроможності, фінансову стабільність та економічні умови підприємства продавця.

Оплата товарів для сталих клієнтів, як правило, здійснюється у формі кредиту, і умови цього кредиту залежать від різних факторів. В економічно розвинених країнах поширена схема "2/10, повна 30", що означає:

- Покупець отримує знижку у розмірі двох відсотків, якщо він оплачує придбаний товар протягом десяти днів з моменту початку кредитного періоду.

- Повна вартість товару сплачується, якщо оплата відбувається від 11-го до 30-го дня кредитного періоду.

- У випадку прострочення оплати протягом місяця покупець зобов'язаний сплатити додатковий штраф, розмір якого може змінюватися залежно від терміну оплати.

Найпоширеніші методи впливу на дебіторів з метою виплати заборгованості включають направлені листи, телефонні дзвінки, особисті візити, а також перепродаж боргів спеціалізованим організаціям (факторинг).

З аналізу другої частини диплому про розмір і динаміку змін коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості видно, що спостерігається тенденція до збільшення оборотності від 58,59 разів на рік до 79,5 разів, а також до скорочення періоду інкасації від шести днів у 2021 році до чотирьох з половиною, або п'яти днів у 2022 році.

При збільшенні запланованого обсягу виробництва на 10 відсотків від поточного та зменшенні дебіторської заборгованості на 33 відсотки за допомогою вищезазначених методів впливу, прогнозується, що підприємство буде мати наступний прогнозний коефіцієнт:

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на прогнозний період $= 61796,98 : 761,7 = 81,1$ разів на рік. Тут 61796,98 тис. грн. відображають суму, яку можна очікувати від реалізації продукції на наступний прогнозний рік згідно з прогнозами маркетингового відділу підприємства, і 761,7 тис. грн. – це сума, яка виникає в результаті зменшення вартості дебіторської заборгованості на 33 відсотки.

Отже, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості збільшився на 2,0 відсотки. Це свідчить про те, що підприємство, за допомогою зменшення дебіторської заборгованості, може покращити своє фінансове становище, що призведе до збільшення оборотності як дебіторської заборгованості, так і оборотних активів в цілому.

Третій захід спрямований на зменшення поточних зобов'язань. По-перше, це включає необхідний базовий запас коштів для проведення поточних розрахунків. По-друге, потрібні певні кошти для покриття несподіваних витрат. По-третє, важливо мати визначену суму вільних коштів для забезпечення можливого або прогнозованого розширення діяльності.

Отже, збором коштів може бути продаж непотрібних запасів та готової продукції на складі, а також отримання коштів від дебіторів. Протягом минулого року підприємство покращувало коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, який у 2021 році становив 10,65, а в 2022 році зрос до 12,33 разів.

Хоча динаміка змін у підприємства зростає, це пояснюється переоцінкою майна, що призвело до збільшення суми амортизації та зростання собівартості реалізованої продукції (з 26672,4 тис. грн. у 2021 році до 37988,8 тис. грн. у 2022 році). З аналізу прибутку можна зробити висновок, що прогнозована собівартість наступного періоду складатиме 40527,73 тис. грн.

Маркетинговий відділ передбачає збільшення випуску продукції на 10 відсотків відносно прогнозу попиту та відкриття додаткових каналів збуту, таких як об'єкти малого архітектурного спорудження та інші, для збуту продукції.

Кредиторська заборгованість, після зменшення на 17%, становитиме 2937,2 тис. грн., з середнім значенням 3234,85 тис. грн. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості на прогнозний рік дорівнюватиме 12,52, що майже на 1,6% перевищує попередній річний показник (101,6% в порівнянні з минулим роком, де коефіцієнт був 12,56 у порівнянні з 12,33).

Важливо відзначити, що на підприємстві існує асортимент продукції, який не приносить прибуток. Аналіз показав, що вісім видів продуктів є неефективними з фінансової точки зору. Це дозволить знизити обсяги запасів, зменшити витрати на закупівлю сировини, а також уникнути додаткового залучення трудових ресурсів. Робітники зможуть перейти на виробництво іншої, більш прибуткової продукції. Зменшення обсягів неефективної продукції також усуне потребу в будівництві або оренді додаткового обладнання, оскільки існуючі засоби вистачать для виробництва.

Отже, застосовуючи ці та інші заходи щодо зменшення кредиторської заборгованості, запасів та дебіторської заборгованості, підприємство має можливість покращити свою фінансову діяльність, а також вплинути на ряд інших фінансових показників, таких як співвідношення позикового та власного капіталу, рентабельність та ліквідність всього капіталу в цілому.

3.2. Модель оптимізації використання фінансових результатів підприємства

Ключовим якісним чинником, що впливає на утворення балансового прибутку від обсягу реалізації продукції, є співвідношення між постійними та змінними витратами у загальних витратах. Це співвідношення відображає ефект операційного левериджу.

Вплив цього фактора на суму балансового прибутку вимірюється за допомогою показника "сила впливу операційного важеля". Цей показник вказує на рівень підприємницького ризику, пов'язаного з конкретним підприємством: чим вища сила впливу операційного важеля, тим більший підприємницький ризик. Він також вказує, наскільки зросте прибуток при збільшенні обсягів виробництва на один відсоток.

Прогнозується, що у 2023 році обсяг виробництва та виручка збільшаться на 10 відсотків, внаслідок чого величина змінних витрат також збільшиться на 10 відсотків. Зважаючи на те, що прибуток визначається різницею між загальними витратами та чистим доходом від реалізації (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок результатів та сили операційного важеля на прогнозний період

№	Показник	Коефіцієнт збільшення	За 2022 р. тис. грн	На прогнозний 2023 р., тис. грн	В % до виручки / Відхилення п. 6
1	Виручка від реалізації	1,1	46815,9	51497,49	100
2	Змінні витрати	1,1	25389,3	27928,23	54
3	Валова маржа	—	21426,6	23569,26	46
4	Постійні витрати	—	12599,5	12599,5	—
5	Прибуток	—	8827,1	10969,76	—
6	Сила впливу операційного важеля	—	$21426,6 / 8827,1 = 2,42$	$23569,26 / 10969,76 = 2,14$	$2,14 : 2,42 = 0,88$

Із зібраних даних випливає, що зміна обсягу виробництва на 10 відсотків суттєво впливає на силу операційного важеля. Іншими словами, можливий

контроль за силою операційного важеля. Сила операційного важеля значно залежить від рівня фондомісткості: чим вища вартість основних засобів, тим більше постійних витрат, а чим вища сума постійних витрат, тим сильніше операційний важіль, і навпаки.

З розрахунків на прогностичний період видно, що сила операційного важеля зменшилася на 12 відсотків ($100 - 88$) порівняно з попереднім розрахунком. Це означає, що при збільшенні обсягів виробництва на 10 відсотків прибуток збільшується на 124,27 відсотків ($((10969,76 : 8827,1) \times 100)$). Величина збільшення прибутку відповідно складає 2142,66 тис. грн. ($10969,76 - 8827,1$).

Далі розглянемо другий показник операційного левера, а саме показник порогової рентабельності (див. рис. 3.1).

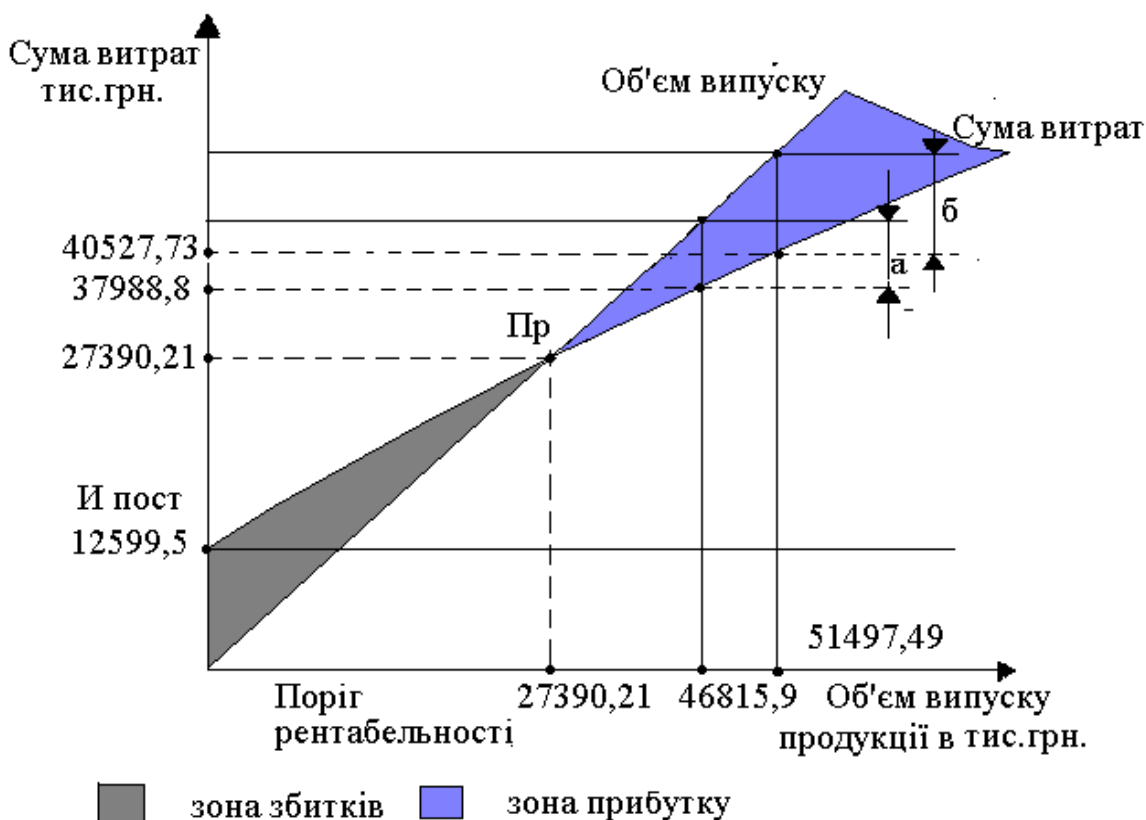

Рис. 3.1. Графічне зображення порогу рентабельності на прогностичний період

Поріг рентабельності, обчислений за формулою $12599,5 : 0,46$, становить 27390,21.

а) Сума прибутку в 2022 році.

б) Прогнозована сума прибутку на наступний період (2023 рік).

Важливо відзначити, що поріг залишається незмінним, тобто він залишається на рівні 27390,21, таким, яким він був у 2022 році.

Аналізуючи розрахунок фінансового запасу (див. таблицю 3.2), можна визначити, що підприємство володіє запасом фінансової міцності у розмірі 24107,28 тис. грн. Це на 24 відсотки більше, ніж у 2022 році. Отже, зі збільшенням обсягу продажів підприємство також збільшує свій фінансовий резерв.

Таблиця 3.2

Розрахунок запасу фінансової міцності на прогнозний період

Показник	В 2022 році	В прогнозному періоді	Відхилення
Запас фінансової міцності	$(46815,9 - 27390,21) = 19425,69$	$(51497,49 - 27390,21) = 24107,28$	$(24107,28 : 19425,69) \times 100 = 124,0 \%$

Для виміру загальних економічних результатів, досягнутих при різних співвідношеннях власного та позикового капіталу підприємства, використовується показник "ефект фінансового левериджу". Цей показник визначає ефект, який виявляється у підвищенні рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позикового капіталу в його загальній сумі. Розрахунок ефекту фінансового левериджу допомагає визначити оптимальну структуру капіталу з точки зору максимально ефективного використання його, як вказано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок ефекту фінансового левериджу на 2021-2022 роки

Показник	2021 рік	2022 рік
Диференціал фінансового важеля	$(4839,4 : 12379,0 - 0) = 0,39$	$(8827,1 : 15028,7 - 0) = 0,58$
Коефіцієнт фінансового важеля	$(2628,0 : 9751,0) = 0,26$	$(3541,7 : 11487) = 0,30$
Ефект фінансового левериджу	$((2 : 3) \times (39\% - 0\%) * 0,26) = 6,76$	$((2 : 3) \times (58\% - 0\%) * 0,30) = 11,19$
Рентабельність власних засобів	$((2 : 3) \times 39 + 6,76 = 32,76$	$((2 : 3) \times 58 + 11,19 = 49,85$

Враховуючи той факт, що підприємство планує зменшити кредиторську заборгованість на 10 відсотків протягом прогнозованого періоду, відобразимо це в прогнозному розрахунку, як показано в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок ефекту фінансового левериджу на прогнозний 2023 р., з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань (перший випадок)

Показник	Розрахунок	Значення
Диференціал фінансового важеля	$(8827,1 : 15028,7 - 0)$	$= 0,58$
Коефіцієнт фінансового важеля	$(3219,72 : 11487)$	$= 0,28$
Ефект фінансового левериджу	$((2 : 3) \times (0,58 - 0) \times 0,28)$	$= 10,82$
Рентабельність власних засобів	$((2 : 3) \times 58 + 10,82)$	$= 49,48$

У наступному випадку необхідно порівняти інші аспекти, такі як прогнозований обсяг продажу продукції, зростання активів через інфляцію, збільшення інших коштів внаслідок операційної діяльності, а також постійна динаміка збільшення активів та прибутків, як це вказано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок ефекту фінансового левериджу на прогнозний 2023 р., з урахуванням 10% збільшення активів (другий випадок)

Показник	Розрахунок	Значення
Диференціал фінансового важеля	$(10969,76 : 18245,56 - 0)$	$= 0,6$
Коефіцієнт фінансового важеля	$(3991 : 14254,0)$	$= 0,28$
Ефект фінансового левериджу	$((2 : 3) \times (0,60 - 0) \times 0,28)$	$= 11,2$
Рентабельність власних засобів	$((2 : 3) \times 60 + 11,2)$	$= 51,2$

На підставі інформації з таблиці 3.6 можна прийти до висновку, що у першому сценарії, коли підприємство зменшувало свої поточні зобов'язання, ефект фінансового левериджу не збільшився. Це пояснюється тим, що підприємство використовує не кредит, за який потрібно сплачувати відсотки, а

кредиторську заборгованість. У цьому випадку рентабельність власного капіталу зменшилась на 1 відсоток.

Таблиця 3.6

Порівняльна таблиця двох випадків

Показник	2021	2022	Прогнозний період	Випадок
Ефект фінансового левериджу	6,76	11,19	10,82	I
Ефект фінансового левериджу	6,76	11,19	11,2	II
Рентабельність власних засобів	32,76	49,85	49,48	I
Рентабельність власних засобів	32,76	49,85	51,2	II

У другому сценарії відзначається протилежна ситуація. Зростання як рентабельності власного капіталу, так і ефекту фінансового левериджу спостерігається (див. рис. 3.1–3.2). Це покращення відбулося через те, що підприємство розширило обсяг виробництва, зменшило зобов'язання перед кредиторами та зменшило дебіторську заборгованість. Це надало підприємству значні ресурси для розширення обсягів виробництва. Другими словами, можна сказати, що підприємство зменшило фінансовий леверидж при зростанні диференціації.

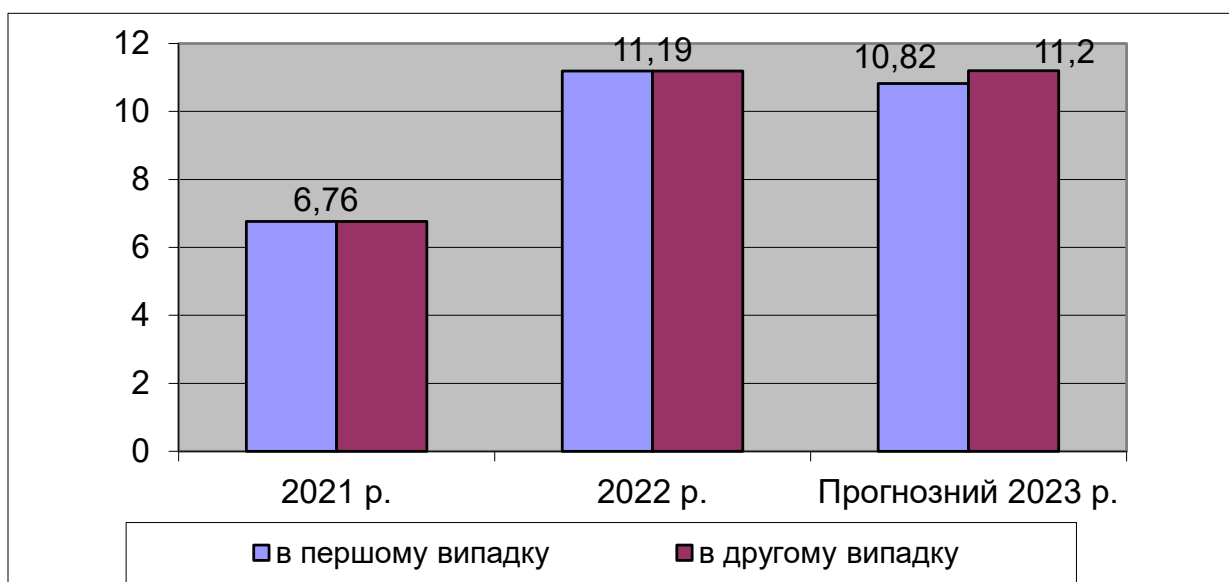

Рис. 3.2. Ефект фінансового важеля з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань та 10% збільшення активів

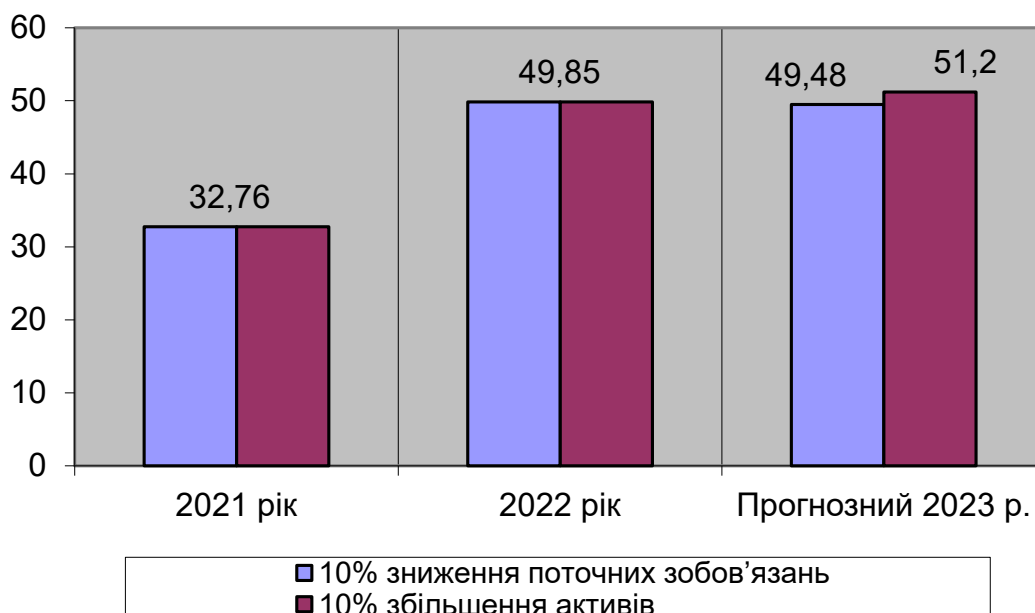

Рис. 3.3. Рентабельності власних засобів з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань (випадок №1) та 10% збільшення активів (випадок №2)

Після впровадження результативної фінансової стратегії для формування фінансових ресурсів підприємства, важливо здійснити аналіз прогнозу. Основу для цього аналізу складають дані, які базуються на реалізованих заходах та побудові прогнозної балансової моделі. Після виконаного моделювання фінансового балансу, баланс підприємства може бути представлений у вигляді таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Баланс на прогнозний період (тис. грн.)

Група	Показник	Актив	Показник	Пасив
I	Необоротні активи	11419,2	Власний капітал	11574,3
II	Запаси	2201,4	Запозичений капітал	0,0
III	Дебіторська заборгованість	711,7	Поточні зобов'язання	3037,2
IV	Грошові кошти	288,4	Доходи майбутніх періодів	9,2
Баланс	Всього	14620,7	Всього	14620,7

Оцінка здійснюється за чотирма категоріями: платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність і рентабельність. Ліквідність оцінюється за допомогою трьох коефіцієнтів, розрахованих згідно з таблицею 3.8.

Таблиця 3.8

Оцінка коефіцієнтів ліквідності на прогностний період

№	Назва показника	2020 рік	2021 рік	2022 рік	На прогностний 2023 рік	Відхилення
1	Коеф. покриття	0,91	0,98	0,99	1,05	106 %
2	Коеф. швидкої ліквідності.	0,36	0,27	0,3	0,32	106 %
3	Коеф. абсолютної ліквідності	0,03	0,07	0,05	0,09	180 %

На основі зібраних даних можна зазначити, що протягом прогностного періоду група показників ліквідності демонструє зростання. Коефіцієнт покриття збільшився на 6 відсотків, досягнувши показника 1,05. Коефіцієнт швидкої ліквідності також піднявся на 6 відсотків в порівнянні з минулим роком, досягнувши рівня 0,32. Коефіцієнт абсолютної ліквідності відзначився зростанням на 80 відсотків в порівнянні з 2021 роком. Загалом ця група показників піднялася позитивно порівняно з попередніми роками.

Щодо групи показників фінансової стійкості, її характеризує чотири коефіцієнти, які були розраховані в таблиці 3.9. Після проведеного аналізу стало відомо, що підприємство підвищило концентрацію власного капіталу на 4,1 відсотка. Також відзначився зниженням концентрації позикового капіталу на 13 відсотків ($100 - 0,87$) у порівнянні з попереднім роком. Також спостерігалось зменшення коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу на 14 відсотків ($100 - 0,86$).

Третя група показників стосується ділової активності підприємства і включає коефіцієнти оборотності запасів, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості і оборотності активів (див. таблицю 3.10).

Таблиця 3.9

Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості на прогнозний період.

№	Назва показника.	2020 рік	2021 рік	2022 рік	На прогнозний 2023 рік	Відхилення
1	Коеф. автономії	—	—	—	0,05	—
2	Коеф. концентрації власного капіталу	0,76	0,78	0,76	0,79	104,1 %
3	Коеф. концентрації позикового капіталу	0,24	0,22	0,24	0,21	0,87 %
4	Коеф. співвідношення позикового і власного капіталу	0,31	0,26	0,3	0,26	0,86 %

Таблиця 3.10

Розрахунок показників ділової активності підприємства
на прогнозний період

№	Назва показника	2021 рік	2022 рік	На прогнозний 2023 рік	Відхилення
1	Коеф. оборотності запасів	16,74	17,6	18,3	103,9
2	Коеф. оборотності дебіторської заборгованості	58,59	79,5	81,13	102,0
3	Коеф. оборотності кредиторської заборгованості	10,65	12,33	12,52	101,6
4	Коеф. оборотності активів	2,66	3,41	4,25	124,8

На підставі обчислень показників можна зробити такі висновки:

- Коефіцієнт оборотності запасів на прогнозний період складає 18,3 (40527,7 : 2311,4). У прогнозному періоді цей показник зростає на 3,9 відсотків.
- Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на прогнозний період становить 81,13 (61796,9 : 761,7). Його значення збільшилося на 2,6 відсотків.

- Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості також зрос на прогностний період і становить 12,52 (40527,7 : 3234,8).

- Коефіцієнт оборотності активів після розрахунків складає 4,25 (61796,98 : 14520,7). Його значення збільшилося на 24,8 відсотків.

Щодо іншої групи показників, яка включає коефіцієнти рентабельності, розрахунок представлений в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності на прогностний період

№	Назва показника	2021 рік	2022 рік	На прогностний 2023 рік	Відхилення
1	Рентабельність продажу	0,013	0,032	0,036	112,5
2	Рентабельність активів	0,03	0,10	0,12	120,0
3	Рентабельність капіталу	0,04	0,14	0,16	114,8

Таким чином, із проведених розрахунків можна зазначити, що підприємство покращило свою рентабельність продажу на 12,5 відсотка (0,036 = 1861,5 : 51497,49), збільшило рентабельність активів на 20 відсотків (0,12 = 1861,5 : 14824,7) та підняло рентабельність капіталу на 14,8 відсотків (0,16 = 1861,5 : 11574,3).

На заголовок, слід зауважити, що до кінця прогностного періоду підприємство досягне поліпшення структури фінансового становища, що, в цілому, призведе до більш ефективного використання оборотних засобів, що позитивно позначиться на покращенні рентабельності підприємства в цілому.

Висновок до третього розділу

На ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» запропоновано наступні напрямки та шляхи підвищення ефективного використання фінансових ресурсів:

- впровадження випуску додаткового об'єму продукції;
- зменшення запасів та готової продукції на складах на підприємстві;
- зменшення дебіторська заборгованість;
- зменшення поточних зобов'язань.

Після впровадження всіх запропонованих заходів підприємство очікує значне зростання своєї ділової активності на 24,8%, а також поліпшення платоспроможності, ліквідності та рентабельності активів на 20%. За прогнозами на 2023 рік, планується збільшення обсягу виробництва та виручки на 10%, що також призведе до зростання величини змінних витрат на 10%. Аналіз даних показує, що змінюється сила впливу операційного важеля при зміні об'єму виробництва на 10%. Контрольований характер сили впливу операційного важеля залежить від рівня фондомісткості, де більше вартість основних засобів та сума постійних витрат впливають на операційний важіль.

З погляду фінансової міцності, підприємство очікує збільшення свого фінансового запасу на 24% порівняно із 2022 роком при збільшенні об'єму продажів.

У першому сценарії, коли підприємство зменшує свої поточні зобов'язання, ефект фінансового левериджу не збільшиться, оскільки підприємство використовує кредиторську заборгованість замість кредитів, що вимагають процентів. Рентабельність власного капіталу в цьому випадку зменшиться на 1%.

У другому сценарії ситуація є протилежною. Збільшилися як рентабельність власного капіталу, так і ефект фінансового левериджу. Це зростання відбулося завдяки збільшенню обсягу виробництва, зниженню зобов'язань перед кредиторами та зменшенню дебіторської заборгованості, що забезпечило підприємству значні ресурси для розширення виробництва. Іншими словами, підприємство зменшило плече фінансового важеля при збільшенні диференціалу.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Характеристика та аналіз потенційно шкідливих і небезпечних виробничих факторів у фінансовому відділі ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»»

Охорона праці – це система законодавчих актів та норм, направлених на забезпечення безпеки праці, і організаційних, технічних та санітарно – гігієнічних заходів. Якими виступають Закони України: "Про охорону праці", "Про охорону здоров'я", "Про пожежну безпеку", "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, а також Кодекс законів про працю України.

На ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» діє бюро охорони праці, яке займається питанням організації охорони праці. Одна з найважливіших державних задач – охорона життя та здоров'я громадян в процесі їх трудової діяльності, створення безпечних та нешкідливих умов праці.

Завдання охорони праці – звести до мінімальної ймовірності ураження або хвороби працюючого з одночасним забезпеченням комфорту при максимальній продуктивності праці. Дійсні виробничі умови характеризуються, як правило, наявністю деяких небезпечності й шкідливості.

Охорона праці тісно пов'язана також з загальною задачею охорони природи, так як очистка та знешкодження стічних вод та викидів в атмосферу, захист від електромагнітних полів та іонізуючих випромінювань служать не тільки цілями охорони праці, але й одночасно сприяють зберіганню середовища мешкання людини.

Покращення умов праці, підвищення її безпеки має велике економічне значення. Воно впливає на економічні результати виробництва на продуктивність праці, якість та собівартість випускаємої продукції.

Продуктивність праці підвищується завдяки зберіганню здоров'я та працездатності людини шляхом підвищення рівня використання робочого часу, продовження періоду активної трудової діяльності людини, економії суспільної

праці шляхом підвищення якості продукції, покращення використання основних виробничих фондів.

Покращення умов праці та її безпеки призводять до зниження виробничого травматизму, професійних захворювань, що зберігає здоров'я працюючих та одночасно призводить до зменшення витрат на оплату пільг та компенсації за роботу в небезпечних умовах праці, на оздоровлення, а також призводить до підвищення ступеня задоволеності працею, закріплення трудової дисципліни.

Вихідною методологічною базою охорони праці як наукової дисципліни є концепція діяльності. Діяльність специфічна, притаманна людині, форма активного ставлення до навколишнього світу. Будь-яка діяльність складається з процесу діяльності. Людина може виділити три основні стадії праці: ручна, механізована та автоматизована.

З широким впровадженням автоматичних систем керування, комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів виникли зміни у фаховій структурі праці, пов'язані з появою операторської діяльності.

Особливості операторської діяльності значно змінили працю людини. Збільшилась напруженість праці тому, що перед оператором постає завдання керувати все більшою кількістю об'єктів та параметрів. Людина має справу не з прямим спостереженням, а з інформаційним відображенням. Зростають вимоги до точності, швидкості та надійності дій людини, до швидкості психологічних процесів. Трудова діяльність супроводжується значними витратами нервово-емоційної енергії.

Комп'ютеризація та роботизація, з одного боку, розширили можливості людини, а з іншого, значним чином змінили вимоги до її діяльності. Збільшилась потреба у творчій висококваліфікованій праці. Ускладнилася проблема узгодження умов праці з психологічними та фізіологічними можливостями людини.

Таким чином ручна, механізована та автоматизована праця відрізняються величиною фізичного навантаження та нервово-емоційного напруження, які впливають на фізичні та психічні можливості людини.

Важливе значення з точки зору фізіології праці має вивчення протікання психічних та фізіологічних процесів під час трудової діяльності людини, яку можна умовно поділити на фізичну та розумову.

Фізична діяльність визначається в основному роботою м'язів. Цьому сприяє активна робота серця та органів дихання. При цьому відбувається витрата енергії. За величиною енерговитрат роботи поділяють на три категорії – легкі, середньої важкості та важкі.

Розумова діяльність людини визначається в основному участю в трудовому процесі центральної нервової системи та органів чуття. При розумовій роботі уповільнюється частота серцевих скорочень, підвищується кров'яний тиск, послаблюються обмінні процеси, зменшується кровопостачання мозку (у 8 – 10 разів порівняно зі станом спокою). Розумова діяльність дуже тісно пов'язана з роботою органів чуття, в першу чергу органів зору та слуху. Порівняно з фізичною діяльністю при окремих видах розумової діяльності (робота операторів ЕОМ, програмістів та інших користувачів) напруженість органів чуття зростає в 5 – 10 разів. Це зумовлює більш жорсткі вимоги щодо рівнів шуму, вібрації, освітленості саме при розумовій діяльності.

Незважаючи на суттєві відмінності, поділ трудової діяльності на фізичну та розумову досить умовний. З розвитком науки та техніки, автоматизації та механізації трудових процесів, межа між ними все більш згладжується.

При інтенсивній роботі може настати втома, для якої характерним є зниження працездатності. Під втомою розуміють сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої та тривалої діяльності і призводять до погіршення її кількісних та якісних показників. Втома може виникнути як при інтенсивній фізичній, так і при розумовій діяльності. Стан втоми, як правило, супроводжується відчуттям стомленості.

Важливо щоб втома, накопичуючись, не перейшла в перевтому, оскільки при ній можливі паталогічні зміни в організмі людини та розвиток захворювань центральної нервової системи.

Визначення загальної оцінки умов праці базується на аналізі визначення умов праці для окремих факторів виробничого середовища і трудового процесу. До факторів виробничого середовища, які можуть вплинути на працю людини належать: показники мікроклімату; рівень інфра та ультразвуку, освітленості. Трудовий процес визначається показниками важкості та напруженості праці. Під терміном "важкість праці" розуміють ступінь залучення до роботи м'язів та фізіологічні витрати внаслідок фізичного навантаження. Напруженість праці відображає навантаження на центральну нервову систему і оцінюється за 16 показниками, що характеризують інтелектуальні, сенсорні, емоційні навантаження, монотонність та режим праці.

Фізичні перевантаження найчастіше торкаються зорової системи та кістково-м'язової системи (плечовий суглоб, шия, верхня частина спини). У більшості користувачів ЕОМ виникає кістково-м'язовий дискомфорт через статичну напругу м'язів, незручної пози або часто повторюваних одноманітних рухів. Але ймовірність виникнення стійких порушень дуже мала, однак монотонні рухи при роботі на ЕОМ можуть викликати хронічні захворювання. Тому необхідно вживати заходи до запобігання надмірного дискомфорту і стомлення працюючих на ЕОМ.

У цілому користувачі ЕОМ не зіштовхуються з якимось особливим психічним стресом чи емоційними проблемами, але все ж таки існують такі випадки.

Одним з небезпечних факторів є пожежа. Кабельні мережі є місцем найбільш ймовірного виникнення і розвитку пожежі.

Особливістю сучасних ЕОМ є висока щільність розташування елементів електричних схем. При проходженні електричного струму по провідниках і деталях виділяється тепло, що в умовах високої щільності може призвести до перегрівання.

Суттєвий вплив на стан організму працівника, його працездатність та надійну роботу комп'ютерної техніки здійснює мікроклімат у приміщеннях, під яким розуміють клімат внутрішнього середовища, що визначається діючою на

організм людини сукупністю температури, вологості, руху повітря на робочому місці та атмосферний тиск.

Мікроклімат виробничих приміщень залежить від умов опалення та вентиляції.

Основними джерелами тепла в приміщеннях є ЕОМ, допоміжне устаткування, прилади освітлення. Також необхідно враховувати і зовнішні джерела надходження тепла (тепло, що надходить через вікна від сонячної радіації і приплив тепла крізь непрозорі конструкції, що обгороджують).

Мікроклімат виробничих приміщень, в основному, впливає на тепловий стан організму людини та її теплообмін з навколишнім середовищем.

Розглянемо вплив можливих факторів на організм людини.

Людина постійно перебуває в процесі теплової взаємодії з навколишнім середовищем. Для того, щоб фізіологічні процеси в організмі людини відбувалися нормально, тепло, що виділяється організмом людини, повинно повністю відводитися у навколишнє середовище. Порушення теплового балансу може призвести до перегрівання або до переохолодження організму людини.

Параметри мікроклімату справляють вплив на самопочуття людини та його працездатність. Зниження температури за всіх інших однакових умов призводить до зростання тепловіддачі і може зумовити переохолодження організму.

Підвищення швидкості руху повітря погіршує самопочуття, оскільки сприяє підсиленню теплообміну та процесу тепловіддачі при випаровуванні поту.

При підвищенні температури повітря мають місце зворотні явища.

Встановлено, що при температурі повітря понад 30°C працездатність людини починає падати.

Відносна вологість – наступний параметр мікроклімату. За такої високої температури (понад 30°C) та вологості практично все тепло, що виділяється віддається у навколишнє середовище при випаровуванні поту. При підвищенні вологості (більше 85 %) піт не випаровується. Недостатня вологість (менше 20

%) призводить до інтенсивного випаровування вологи зі слизових оболонок, їх пересихання та розтріскування, забруднення хвороботворними мікробами. При вологості повітря до 40 % виходить з ладу ізоляція проводів. При вологості повітря більше 75 % змінюються робочі характеристики елементів ЕОМ (зростає інтенсивність їх відмовлень). Тому нормальні величини відносної вологості складають 40 – 70 %.

Вода та солі, котрі виносяться з організму з потом, повинні замінюватись, оскільки їх втрата призводить до згущення крові та порушення діяльності серцево-судинної системи.

Зневоднення організму на 6 % викликає порушення розумової діяльності, зниження гостроти зору.

Втрата солі позбавляє кров здатності утримувати воду та викликає порушення діяльності серцево-судинної системи. За високої температури повітря і при дефіциті води в організмі посилено витрачаються жири, вуглеводи, руйнуються білки.

Тривалий вплив високої температури у поєднанні зі значною вологістю може призвести до накопичення теплоти в організмі. Спостерігається блідість, посиніння шкіри, зіниці розширенні, втрата свідомості, пульс та частота дихання прискорюється.

За зниженої температури, значної рухомості та вологості повітря виникає переохолодження організму. З'являється м'язове тремтіння, при якому зовнішня робота не виконується.

Параметри мікроклімату спричиняють суттєвий вплив на продуктивність праці.

Вплив температури повітря на продуктивність праці характеризується графіком (рис. 5.1).

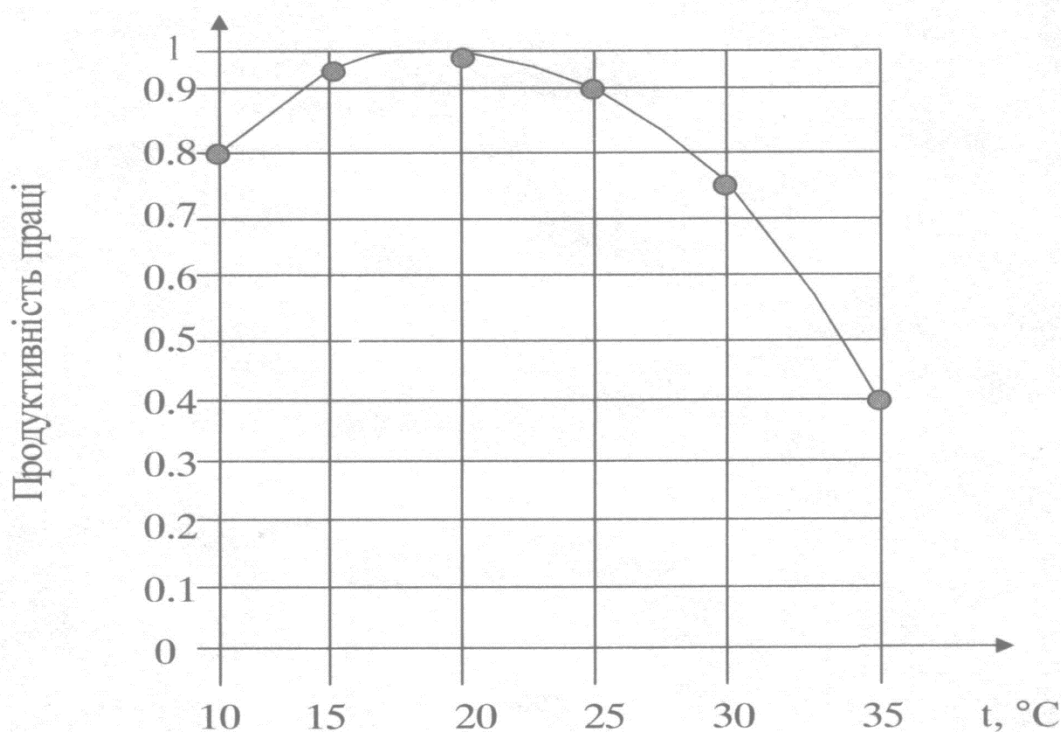

Рис. 5.1. Вплив температури повітря на продуктивність праці

Наступний шкідливий фактор – шум.

Негативний вплив шуму на продуктивність праці та здоров'я людини загально відомий. Під час роботи в шумних умовах продуктивність праці може знизитись до 60 %, а кількість помилок, що трапляються при розрахунках, зростає більше, ніж на 50 %. Необхідність кричати при спілкуванні у виробничих умовах негативно впливає на психіку людини.

Вплив шуму на організм людини індивідуальний. У деяких людей погіршення слуху настає через декілька місяців, а у інших воно не настає через декілька років роботи в шумі. Встановлено, що для 30 % людей шум є причиною передчасного старіння.

Останнім параметром мікроклімату є атмосферний тиск у приміщеннях. Різкий перепад тиску впливає на стан і самопочуття людини, на процес дихання.

Крім наведених факторів виробничого середовища, що впливають на людину в процесі праці, необхідно виділити такий виробничий фактор, як освітлення виробничих приміщень.

Використовується як природне так і штучне освітлення. Природне освітлення характерне для світлового часу доби. При штучному освітленні використовуються відповідні освітлювальні установки штучного світла. Система освітлення повинна забезпечити:

- достатню освітленість і рівномірний розподіл світлового потоку на робочій поверхні;
- сталість величини освітлення;
- відсутність різкої різниці в яскравості робочих поверхонь і навколишнього фону (стін, стелі);
- відсутність сліпучої дії джерела світла великої яскравості.

4.2. Виробниче освітлення як найважливіший фактор

Серед факторів зовнішнього середовища, що впливають на організм людини в процесі праці, світло займає одне з перших місць. Адже відомо, що майже 90% всієї інформації про довкілля людина одержує через органи зору. Природне і штучне освітлення в приміщеннях регламентується СНіП II – 4 – 79 в залежності від характеру зорової роботи, системи і виду освітлення.

Під час здійснення будь-якої трудової діяльності втомлюваність очей, в основному, залежить від напруженості процесів, що супроводжують зорове сприйняття. До таких процесів відносяться адаптація, акомодация та конвергенція.

Адаптація пристосування ока до зміни умов освітлення (рівня освітленості).

Акомодация – пристосування ока до зрозумілого бачення предметів, що знаходяться від нього на неоднаковій відстані.

Конвергенція – здатність ока при розгляданні близьких предметів займати положення, при якому зорові осі обох очей перетинаються на предметі.

Світло впливає не лише на функцію органів зору, а й на діяльність організму в цілому. При поганому освітленні людина швидко втомлюється, працює менш продуктивно, зростає потенційна небезпека помилкових дій і

нешасних випадків. Згідно з статистичними даними, до 5% травм можна пояснити недостатнім або нераціональним освітленням, а в 20% воно сприяло виникненню травм. Врешті погане освітлення може призвести до професійного захворювання такого як робоча миопія (короткозорість).

Для створення оптимальних умов зорової роботи слід враховувати не лише кількість та якість освітлення, а й кольорове оточення. Так, при світлому фарбуванні інтер'єру завдяки збільшенню кількості відбитого світла рівень освітленості підвищується на 20 – 40% (при тій же потужності джерел світла), різкість тіней зменшується, покращується рівномірність освітлення.

При надмірній яскравості джерел світла та оточуючих предметів може відбутись засліплення працівника. Нерівномірність освітлення та неоднакова яскравість оточуючих предметів призводять до частоті переадаптації очей під час виконання роботи і, як наслідок цього – до швидкого втомлення органів зору. Тому поверхні, що добре освітлюються і знаходяться в полі зору, краще фарбувати в кольори середньої світлості, коефіцієнт відбивання яких знаходиться в межах 0,3 – 0,6, і бажано, щоб вони мали матову або напівматову поверхню.

Освітлення виробничих приміщень характеризується кількісними та якісними показниками. До основних кількісних показників відносяться: світловий потік, сила світла, яскравість і освітленість.

До основних якісних показників зорових умов роботи можна віднести: фон, контраст між об'єктом і фоном, видимість.

Для створення сприятливих умов зорової роботи, які б виключали швидку втомлюваність очей, виникнення професійних захворювань, нещасних випадків і сприяли підвищенню продуктивності праці та якості продукції, виробниче освітлення повинно відповідати наступним вимогам:

- створювати на робочій поверхні освітленість, що відповідає характеру зорової роботи і не є нижчою за встановлені норми;
- не повинно чинити засліплюючої дії як від самих джерел освітлення, так і від інших предметів, що знаходяться в полі зору;

- забезпечити достатню рівномірність та постійність рівня освітленості у виробничих приміщеннях, щоб уникнути частоті переадаптації органів зору;
- не створювати на робочій поверхні різких та глибоких тіней;
- повинен бути достатній для розрізнення деталей контраст поверхонь, що освітлюються;
- не створювати небезпечних та шкідливих виробничих факторів (небезпечне ураження струмом, пожежо – та вибухонебезпека світильників;
- повинно бути простим та надійним в експлуатації, економічним та естетичним.

Надійність та ефективність природного і штучного освітлення залежить від своєчасності та ретельності їх обслуговування. Забруднення скла світлових отворів, ламп та світильників може знизити освітленість приміщень в 1,5-2 рази. Тому вікна необхідно мити не рідше двох разів у рік для приміщень з незначним виділенням пилу, тобто в бухгалтерії. Періодичність чищення світильників – 4–12 разів на рік (залежно від характеру запиленості виробничих приміщень).

В світильниках з люмінесцентними лампами необхідно також слідкувати за справністю схем включення (не допускати миготіння ламп та шуму дроселів), забезпечувати безпеку та зручність експлуатації і обслуговування світильників, а також своєчасно замінювати перегорілі лампи і лампи, що слабо світяться. Замінені люмінесцентні лампи зберігаються на складах і, якщо можливо, вивозяться на спеціальні підприємства для вилучення наявної в них ртуті.

Періодично, не рідше одного разу на рік, необхідно перевіряти рівень освітленості в контрольних місцях виробничого приміщення. Основний прилад для вимірювання освітленості – люксметр.

4.3. Розрахунок загального освітлення виробничого приміщення

Для розрахунку загального освітлення виробничого приміщення необхідні наступні дані.

Довжина приміщення (А) 6 м, ширина приміщення (В) 4 м, висота приміщення (Н) 3 м; висота робочої поверхні (h_p) 1 м. Для освітлення приймаємо

світильник з люмінесцентними лампами типу ПВЛМ. Рівень мінімальної освітленості ($E_{\min}$) визначаємо за відповідними таблицями норм освітленості, $E_{\min} = 150$ лк. Коефіцієнт відображення стелі $\rho_p = 70\%$, стін $\rho_s = 50\%$, робочої поверхні $\rho_r = 30\%$. Напруга мережі 220 В.

Розрахунок загального освітлення виробничого приміщення Відстань від стелі до робочої поверхні розраховується за формулою 4.1.

$$H_o = H - h_p, \quad (4.1)$$

де H – висота приміщення;

h_p – висота робочої поверхні;

тоді $H_o = 3 - 1 = 2$ (м).

Відстань від стелі до світильника розраховується за формулою 4.2.

$$H_c = 0,2 \times H_o, \quad (4.2)$$

$h_c = 0,2 \times 2 = 0,4$ (м).

Висота підвішування світильника над освітлювальною поверхнею розраховується за формулою 4.3.

$$h = H_o - h_c, \quad (4.3)$$

$h = 2 - 0,4 = 1,6$ (м).

Висота підвішування світильника над підлогою розраховується за формулою 4.4.

$$H = h + h_p, \quad (4.4)$$

$H = 1,6 + 1 = 2,6$ (м).

Для досягнення найбільш рівномірного освітлення приймаємо відношення $L/h = 1,5$, тоді відстань між центрами світильників буде відповідати формулі 4.5.

$$L = 1,5 \times h, \quad (4.5)$$

$$L = 1,5 \times 1,6 = 2,4 \text{ (м)}.$$

Необхідна кількість світильників розраховується за формулою 4.6.

$$N = \frac{S}{L^2}, \quad (4.6)$$

де S – площа приміщення;

L^2 – відстань між центрами світильників;

тоді $N = 6 \times \frac{4}{2,4^2} \approx 4 \text{ (шт.)}$.

Індекс приміщення розраховується за формулою 4.7.

$$i = A \times \frac{B}{h \times (A+B)}, \quad (4.7)$$

де A – довжина приміщення;

B – ширина приміщення;

h – висота підвішування світильника над освітлювальною поверхнею;

тоді $i = 6 \times \frac{4}{1,6 \times (6+4)} = 1,5$.

Оскільки індекс приміщення $i = 1,5$, $\rho_p = 70 \%$, $\rho_c = 50 \%$, $\rho_r = 30 \%$ для світильника типу ПВЛМ, то коефіцієнт використання світлового потоку $\eta = 0,6$. Світловий потік однієї лампи розраховується за формулою 4.8.

$$\Phi_p = E_{\min} \times S \times K_3 \times \frac{Z}{N} \times \eta, \quad (4.8)$$

де $E_{\min}$ – рівень мінімальної освітленості;

S – площа приміщення;

K_3 – коефіцієнт запасу;

Z – коефіцієнт мінімальної освітленості;

N – кількість світильників;

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

K_3 обирається від 1,15 до 2,0 в залежності від характеру приміщення і згідно значень таблиці коефіцієнтів запасу становить 1,5.

Оскільки лампи люмінесцентні, то $Z = 1,1$.

$$\Phi_p = 150 \times 6 \times 4 \times \frac{1,5}{4} \times 1,1 = 2475 \text{ (лм)}$$

За знайденим світловим потоком з таблиці "Параметри ЛЛ загального призначення" вибираємо лампу потужністю 150 Вт, що має світловий потік 2280 лм, найбільш близький до розрахункового.

Фактична освітленість розраховується за формулою 4.9.

$$E_\phi = E_{min} \times \frac{\Phi_l}{\Phi_p}, \quad (4.9)$$

де Φ_p – розрахований світловий потік;

Φ_l – близький до розрахованого світловий потік;

E_{min} – рівень мінімальної освітленості.

$$\text{тоді } E_a = 150 \times \frac{2280}{2475} = 138,18 \text{ (лк)}$$

Загальна потужність освітлювальної установки розраховується за формулою 4.10.

$$P_3 = P_l \times N, \quad (4.10)$$

де P_l – потужність лампи;

N – кількість світильників.

$$\text{тоді } P_3 = 150 \times 4 = 600 \text{ Вт} = 0,6 \text{ кВт}.$$

Таким чином, необхідна кількість світильників типу ПВЛМ становить 4 шт. із загальною потужністю освітлювальної установки 0,6 кВт.

Отже, даний розділ присвячено дослідженню стану охорони праці на ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»», а саме у відділі фінансів. Було розглянуто та розраховано загальне освітлення виробничого приміщення, яке відповідає встановленим нормам.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення розвитку системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Результати проведеного дослідження дозволили зробити наступні висновки теоретичного і практичного спрямування.

1. При розгляді сутності і змісту управління фінансовими ресурсами підприємства виявлено, що існує зміст управління фінансами охоплює широкий спектр аспектів, включаючи фінансовий аналіз, бюджетування, фінансове планування, управління оборотним та основним капіталом, залучення та ефективне використання джерел фінансування. Суттєву роль в цьому процесі відіграє інформаційна база, адже рішення повинні ґрунтуватися на точних та достовірних даних щодо фінансового стану підприємства та зовнішнього економічного середовища.

2. В результаті дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства виявлено, що раціональне поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування є ключовим аспектом формування фінансових ресурсів підприємства, дозволяючи забезпечити баланс між стабільністю та можливістю інноваційного розвитку. Внутрішні джерела, такі як прибуток та резерви, забезпечують самостійність у фінансовому управлінні. Зовнішні джерела, такі як кредити та інвестиції, дозволяють прискорити розвиток, але призводять до залежності та ризиків.

3. На основі розгляду методів моделювання фінансової сталості і розвитку підприємства виявлено, що успішне передбачає не лише точні дані та ефективні методи, але й увагу до внутрішніх та зовнішніх факторів, що можуть впливати на фінансовий успіх. Врахування різноманітних сценаріїв і ризиків дозволяє підприємствам бути готовими до різних ситуацій та забезпечує їхню сталість і конкурентоспроможність на ринку.

4. Проведений аналіз стану управління фінансовими ресурсами виступає ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» показав, що основною фінансовою метою підприємства є отримання прибутку. Це підприємство легкої

промисловості, яке займається випуском і реалізацією віно-коньячних виробів. 60 % доля виручки від віна і 40 % доля виручки від коньяку в загальному обсязі реалізації. Всього персоналу 846 чоловік. ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» випускає приблизно 200 видів найменування продукції.

5. Аналіз складу і структури джерел фінансових ресурсів по ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»» показав, що найбільшу частку джерел займає власний капітал 76 % у відношенні до всього активу балансу. Частка позикових джерел засобів зросла на 9,7 відсотків при одночасному зниженні частки власного капіталу на 3 відсотки. У складі позикових джерел головну частину займає кредиторська заборгованість. Позитивним є те, що у підприємства немає короткострокових і довгострокових зобов'язань. Отже основні недоліки, які виявилися при аналізі, це по перше великий обсяг запасів, в результаті того, що підприємств має не конкурентноздатний вид продукції. В наслідок чого, на підприємстві збільшуються обсяги кредиторської заборгованості, яка спрямована на покриття потреб у власних оборотних активах. Має місце нарощування і дебіторської заборгованості.

6. Виходячи з наведених в другій частині недоліків на підприємстві, з метою підвищення ефективності використання фінансовими ресурсами, підприємству пропонується організувати наступні засоби:

- у результаті впровадження випуску додаткового об'єму продукції, значно збільшиться приплив власних фінансових ресурсів, що можуть бути спрямовані на фінансування запасів і витрат, на виплату кредиторської заборгованості; прибуток на прогностичний період становить 10969,76 тис. грн, а це на 24,27% більше ніж в минулому році;

- у наслідок зменшення запасів на 18%, також підвищить оборотність запасів і звільнить додаткові ресурси, на придбання сировини для більш ефективного виду продукції;

- при зменшенні дебіторської заборгованості на 33% та зменшенні поточних зобов'язань на 17% підприємство значно підвищить оборотність групи ділової

активності та фінансової стійкості, підвищить ряд коефіцієнтів ліквідності та отримає свій робочий капітал, який до цього маже не існував.

Після впровадження всіх запропонованих заходів підприємство значно підвищить свою ділову активність на 24,8 відсотків, платоспроможність, ліквідність та рентабельність активів на 20 відсотків.

7. Таким чином, в результаті магістерського дослідження було удосконалено модель оптимізації використання фінансових результатів ТОВ «Винно-коньячний завод «Ольвія»», яка включає використання розрахунок прогнозу ефекту операційного і фінансового левериджу на прогнозний рік з урахуванням 10% зниження поточних зобов'язань в першому випадку та 10% збільшення активів у другому випадку, що дозволило зробити висновки о покращенні структури фінансового становища та створення умов більш ефективного використання обігових засобів, які позитивно впливають на покращення рентабельності підприємства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 26.12.2002 р. No 380 – IV 2002. No 36. ст. 266. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг»; Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2006. 20 с.
3. Ващенко Л.О. Інформаційне та методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, 2005. 20 с.
4. Горідько, О. В., Якімова, В. І., & Фоміних, В. І. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств та їх оптимізація. Вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. 2017. С. 282-286.
5. Державна служба статистики України [Онлайн]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
6. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pidchas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovusystemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogostanu/>.
7. Єлецьких С. Я. Удосконалення процесу управління фінансово стійким розвитком промислового підприємства / С. Я. Єлецьких // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4(59-60). – С. 74-80.
8. Железняк Я. Держбюджет у серпні поставив позитивні рекорди, але розслаблятися не можна. URL: https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/5218_derzhbyudzheth_serpni_postaviv.html.
9. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 42–45.

10. Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. Вісник КНТЕУ. 2020. № 3. С. 66–78. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/06.pdf>.

11. Зянько В.В., Єпіфанова І.Ю., Зянько В.В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2015. 168 с.

12. Іщенко Н.А. Сучасний стан та фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. Проблеми економіки. 2020. №4. С. 320325.

13. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 378 с.

14. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства / І. П. Косарева, А. С. Бут // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 678-682. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_160.

15. Косарева І.П., Удовика Є.М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств / І. П. Косарева, Є. М. Удовика // Глобальні та національні проблеми економіки (електронне наукове видання). – 2018. – № 23. – С. 246-251. – Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/232018/48.pdf>.

16. Кравченко Д.В. Ефект та ефективність діяльності організації. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2018 р.). Ч. 1. Полтава: ФОП Пусан А.Ф., 2018. С. 125-126.

17. Кулиняк І.Я. Тенденції та перспективи розвитку ринку фінансового лізингу в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень. 2019. № 1 (69). С. 48-57.

18. Куцик В.І., Борисенко Н.В. Суть і аналіз фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. Вип. 19.13. Львів: РВВ НЛТУ України, 2009. С. 274–278.

19. Лизанець А.Г. Реінжиніринг бізнес-процесів як метод вдосконалення ведення бізнесу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2018. Вип. 2 (10). С. 54-57. 45

20. Лігоненко Л.О. Цільові параметри планування інноваційного розвитку підприємств. Економіка розвитку. № 3 (75). 2015. С.80-87

21. Лісовий А.В., Чуницька І.І. Аналіз фінансових ресурсів як базис формування фінансового потенціалу. Бізнес-Навіга – тор. 2022. Спецвип. 21. С.96–101.

22. Маршук Л. М., Мовчан Д. О., Покойовий О. О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1228>

23. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 1. – С. 26-31.

24. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 1. – С. 26-31.

25. Решитнякова А. В., Щербань О. Д. Управління фінансовою стійкістю підприємства // ББК 65.261 (4 укр). – 2016. – С. 139.

26. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности пред – приятия. Минск: Новое знание, 2002. 704 с.

27. Сергійчук С.І. Розвиток бізнес-планування в сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва [Електронний ресурс] С. І. Сергійчук, О. А. Іщенко, І. І. Дубинська // Збірник наукових праць "Економічний аналіз". – Тернопіль. – 2020. – Том 30, № 1(2). С. 140-147. (0,7 д.а.). URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1798/6565656875>

28. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – № 3 (РОЗДІЛ III. Економіка та

управління підприємствами). – С. 58-65. – Режим доступу: <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/367/313>.

29. Тридід О.М., Орехова К.В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія. Київ: вид-во Університету БС НБ України, 2022. 143 с.

30. Управління фінансами підприємств. Організація фінансової роботи на підприємстві [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/19570411/finansu/upravlinnya_finansami_pidpriyemstv_org_anizatsiya_finansovoyi_roboti_pidpriyemstvi.

31. Фінанси підприємств: навч. посіб.; за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

32. Цілі та задачі управління фінансами підприємства [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/22910/>.

33. Brigham, E. F., & Houston, J. F. (2020). *Fundamentals of Financial Management*. Cengage Learning.

34. Ross, S. A., Westerfield, R. W., Jordan, B. D., & Roberts, G. S. (2021). *Fundamentals of Corporate Finance*. McGraw-Hill Education.

35. Gitman, L. J., Juchau, R., & Flanagan, J. (2015). *Principles of Managerial Finance*. Pearson Australia.

36. Van Horne, J. C., Wachowicz, J. M., & Bhaduri, S. N. (2017). *Fundamentals of Financial Management*. Pearson.

37. Block, S. B., Hirt, G. A., & Danielsen, B. R. (2018). *Foundations of Financial Management*. McGraw-Hill Education.

38. Emery, D. R., Finnerty, J. D., & Stowe, J. D. (2020). *Corporate Financial Management*. Pearson.

39. Moyer, R. C., McGuigan, J. R., & Rao, R. (2019). *Contemporary Financial Management*. Cengage Learning.

40. Smart, S. B., Megginson, W. L., & Gitman, L. J. (2020). *Corporate Finance*. Cengage Learning.